

TÜRK CEZA HUKUKUNDA DAVA ZAMANAŞIMI VE OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI İLE İLİŞKİSİ

*The Statute of Limitations and the Relationship With Extraordinary Remedies
in Turkish Criminal Law*

Dr. Hakan A. YAVUZ*

Özet: Bu çalışmada, bir maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul ettiğimiz dava zamanaşımı kurumunun ceza muhakemesinde olağanüstü kanun yolları ile ilişkisi incelenmektedir. Dava zamanaşımı, suç niteliğindeki fiillerin devlet tarafından cezalandırılabilirliğini ortadan kaldıran bir kurumdur. Dava ve ceza zamanaşımı kurallarıyla devlet, belirli bir zamanın geçmesiyle birlikte cezalandırmaya ilişkin hak ve yetkisinden kendi iradesiyle feragat etmektedir. Ceza muhakemesinde olağanüstü kanun yolları ile kesin hükümle son bulan olağan muhakeme işlemlerinin belirli nedenlerle yeniden yapılması söz konusu olmaktadır. Türk Ceza Kanununun 66/5. maddesinde dava zamanaşımını, olağanüstü kanun yolları ile ilişkilendiren bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemenin hangi koşullarda uygulanma kabiliyeti bulunduğu hususunda tartışmalar bulunmaktadır. Çalışmada, bu tartışmalar ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, istinaf Cumhuriyet Başsavcılığı itirazı dışındaki diğer tüm olağanüstü kanun yolları bakımından sözü edilen kanun maddesi hükmünün uygulanabilir olması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu düzenlemenin yeniden ele alınarak tartışmalara son verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zamanaşımı, Dava Zamanaşımı, Olağanüstü Kanun Yolları, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı, Kanun Yararına Bozma, Yargılamanın Yenilenmesi

Abstract: In this study, the relationship between the statute of limitations, which we consider as a criminal law institution, and extraordinary remedies in criminal procedure is examined. The statute of limitations is an institution that removes the punishability of criminal acts by the state. With the act and penalty statute of limitations, the state relinquishes its right and authority to punish after a certain time. In criminal procedure, it is possible to re-conduct ordinary proceedings, which are concluded with a definite final judgment through extraordinary legal remedies, for certain reasons. A regulation has been made regarding the relationship between the statute of limitations and extraordinary legal remedies in Article 66/5 of the Turkish Criminal Code. There are academic discussions about the conditions under which this regulation is capable of being applied. In the study, these discussions are handled in detail, and it is concluded that the provision of the mentioned article should be applicable in terms of all other extraordinary legal remedies, except for the appeal of the chief public prosecutor's office. However, it is recommended that the said regulation should be reconsidered and the discussions should be concluded.

Keywords: Statute of Limitations, Extraordinary Remedies, Appeal by the Court of Cassation Chief Public Prosecutor, Refreshing the Trial, Reversal in Favour of the Law

* Yargıtay Cumhuriyet Savcısı, hayavuz@gmail.com,
ORCID : 0000-0002-6613-0073
Makale Geliş Tarihi: 08.03.2021, Makale Kabul Tarihi: 28.03.2021

Anlatım Planı:

Giriş – I. Ceza Hukukunda Zamanaşımı – A. Genel Olarak – B. Zamanaşımın İşlevi – C. Dava Zamanaşımının Hukuki Niteliği – D. Türk Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı – 1. Genel Olarak – 2. Dava Zamanaşımı Süresinin Durması – 3. Dava Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi – 4. Dava Zamanaşımının Sonucu – II. Dava Zamanaşımı ve Olağanüstü Kanun Yolları İlişkisi – A. Genel Olarak Olağanüstü Kanun Yolları – B. Türk Ceza Kanununun 66/5. Maddesinin Tahlili – C. Yargıtay Uygulaması Bağlamında Değerlendirmeler – 1. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı Bakımından – 2. Kanun Yararına Bozma Bakımından – 3. Yargılamanın Yenilenmesi Bakımından – Sonuç – Kaynaklar

Giriş

Toplumsal düzene tehdit mahiyetinde olan suç niteliğindeki fiillere yönelik olarak devlet tarafından verilecek tepkinin ilk evresi, bu fiillere ilişkin araştırma ve soruşturma işlemleri yapmak, yeterli şüpheye ulaşıldığı takdirde ise açılacak bir kamu davası ile kovuşturma yapıp faili bir ceza hukuku yaptırımına mahkûm etmek şeklinde gerçekleşir. İkinci evre ise yaptırımın belirli bir zaman içinde infaz edilmesidir. Sözü edilen bu sürecin ilk evresinin yapılması gereken azami süre dava zamanaşımı iken, ikinci evre için öngörülen azami süre ise ceza zamanaşımıdır. Böylece devlet, bu işlemlerin yapılması bakımından kendisi için bağlayıcı ve sınırlayıcı bir süre belirlemek suretiyle suç niteliğindeki fiiller ve onlar için öngörülen ceza hukuku yaptırımları bakımından cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran tek taraflı bir feragat mekanizması düzenlemiş bulunmaktadır.

Bu çalışmada zamanaşımın ceza muhakemesinin olağanüstü kanun yolları ile ilişkisi hem teorik hem de uygulamadaki tartışmalar üzerinden ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. İlk bölümde zamanaşımı kurumunun ceza hukukundaki anlamı ve işlevi üzerinde durulacaktır. Akabinde dava zamanaşımının Türk ceza hukukunda düzenlenme biçimi ve koşulları hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın temel tartışma noktası olan dava zamanaşımı ve olağanüstü kanun yolları ilişkisi ise ikinci bölümde öncelikle teorik çalışmalardaki anlaşılma biçimi üzerinden, devamında ise Yargıtay uygulaması üzerinden bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Yargıtay uygulamasına ilişkin değerlendirmeler Ceza Genel Kurul kararları üzerinden yapılacak ve dipnotlarda ilgili kararın konuyla ilgili bölümleri bir bütün halinde aktarılmak suretiyle okuyucuya geniş bir bakış açısı verilmesi sağlanacaktır.

I. Ceza Hukukunda Zamanaşımı

A. Genel Olarak

Zamanaşımı, genel olarak bir işin üzerinden belirli bir süre geçmekle o işin hükümsüz kalmasını ifade eder.¹ Suç teşkil eden bir fiilin işlenmesinden sonra, belirli bir sürenin geçmesiyle birlikte devlet, ceza kovuşturmasının yapılmasında ya da yargı kararı ile hüküm altına alınmış bir mahkûmiyet kararının infazında kimi gerekçelerle yarar görmeyebilir ve bunların yapılmasından feragat edebilir. Bu durumlarda fail ile devlet arasındaki ceza hukuku ve infaz ilişkisi son bulur. Kovuşturmaya ilişkin feragat halinde dava, infaza ilişkin feragat halinde ise ceza zamaşımı söz konusu olur.²

Zamanaşımı kurumunun lehinde ve aleyhinde çok sayıda görüşleri sürülmüş³ olmakla birlikte günümüzde modern ceza kanunlarının tamamında zamaşımına ilişkin düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir.⁴

Kurumun lehinde olan teoriler; manevi ceza, unutmama, uslanma, psikolojik değişim, delillerin kaybolması ve sosyal fayda şeklinde tasnif edilebilir.

Manevi ceza teorisi: Suç işleyen bir kişinin uzun süre boyunca yakalanma korkusu ve endişesi ile bu süreçte yaşayacağı vicdan azabı onu zaten yeterince cezalandırmış olacağından, bu şekilde uzun süre geçirmiş olan failin çekmiş olduğu manevi ceza yeterli görülüp artık kendisine ceza verilmesine gerek bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle, failin zamaşımı süresi geçtikten sonra cezalandırıldığı takdirde aynı suçtan iki defa cezalandırılmış olacak, bu durum da ceza adaletine aykırılık teşkil edecektir.⁵

Unutmama teorisi: Suçun işlendiği tarihten sonra suç ne kadar ağır olursa olsun zamanla suçun ve etkilerinin unutulacağı için, ceza vermeye de artık gerek kalmamaktadır. Zira cezanın amaçlarından biri başkaları

¹ M. Emin Artuk/Ahmet Gökçen/A. Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2011, s. 967.

² Kayıhan İçel/Fusun Sokullu Akıncı/İzzet Özgenç/Adem Sözüer/Fatih S. Mahmutoğlu/Yener Ünver, *Yaptırım Teorisi*, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul 2000, s. 344.

³ Ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için Bkz.: Süleyman Özar, *Türk Ceza Hukukunda Zamaşımı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2020, s. 11 vd.; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 971 vd.

⁴ Özar, s. 89 vd.

⁵ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, C. II, Beta Yayınları, İstanbul 1989, s. 268; Nurullah Kunter, *Ceza Hukukunda Zamaşımı*, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul 1951, s. 15-16; Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. III, Beta Yayınları, İstanbul 1997, s. 246; Faruk Erem/Ahmet Danışman/Mehmet Emin Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 984; İçel ve diğerleri, s. 334; Özar, s. 11-12.

için ibret teşkil edecek bir caydırıcılık ile kamu yararının teminini sağlamaktır. Bu nedenle, zamanla mağdurunun bile suçu unuttuğu, dolayısıyla suçun kamu vicdanından silindiği halde, devletin kamu gücü ile müdahalesi bir yarar sağlamayacaktır.⁶

Uslanma teorisi: Suçun işlenmesinden itibaren geçen süre içinde yeniden suç işlemeyen failin ıslah olduğu, bu nedenle de cezalandırılmasının artık gereksiz olduğu olmaktadır. Bu düşünceye göre zamanaşımının uygulanması için zamanaşımı süresi içinde başka bir suç işlenmemesi, yurtdışına çıkılmamış olması gibi bazı ek koşullar da aranmıştır.⁷

Psikolojik değişim teorisi: İnsanın psikolojik yapısı sürekli değişim içindedir. Failin suçu işlediği zamanki ruh hali ile karar verildiği tarihteki ruh hali arasında psikik açıdan farklılık oluşmaktadır. Bu nedenle de geçen zaman sonrasında verilecek ceza failin kişilik yapısına uygun düşmeyebilecektir. Dolayısıyla, failin önceden gerçekleştirmiş olduğu davranışın zamanla ona yabancı olacağı ve onun davranışı olmaktan çıkacağı ve aradan geçen uzun süre nedeniyle kendisiyle bir bağlantısı kalmayan fiilinden dolayı failin cezalandırılmasında bir yarar bulunmamaktadır.⁸

Delillerin kaybolması teorisi: Suç işlendikten sonra zaman ilerledikçe delilleri toplamak zorlaşır ve suça ilişkin tanıklar olayı net bir şekilde hatırlayamayabilirler. Failin lehinde ve aleyhindeki birçok delile ulaşmak neredeyse imkânsız hale gelir. Bu nedenle zamanaşımı kurumuna ihtiyaç bulunmaktadır.⁹

Sosyal fayda teorisi: Suçun işlenmesi veya cezanın verilmesi üzerinden belirli bir süre geçmesi ile sosyal faydanın azalması ve en sonunda tamamen ortadan kalkması nedeniyle cezanın herhangi bir sosyal faydası kalmamaktadır. Suçun işlenmesinin üzerinden uzun bir süre geçtikten sonra kovuşturmayaya girilerek failin cezalandırılmasına çalışılması, kamuoyunda o güne dek kolluk güçlerinin kayıtsız kaldığına ilişkin bir kanaat uyandırabilir ve bu makamlara olan güven sarsılabilir. Öte yandan gecikmiş ceza, işlevini yerine getirmek bir yana, toplumda acıma duygusu da uyandırabilecektir. Bu nedenlerle, ceza davasının açılması ve cezanın infazı sosyal fayda amacıyla yapıldığı için suçla ceza arasındaki zamanın uzaması bu faydayı azaltmaktadır.¹⁰

Zamanaşımının aleyhinde olan teorilerin savunucularından Beccaria; dava zamanaşımını kabul etmekle birlikte, ceza zamanaşımını bazı suçlar bakımından uygun bulmamaktadır. Ona göre, insanların zihninde silinmesi zor izler bırakan suçların failleri, çoğu zaman kurtuluşu

⁶ Dönmezer/Erman, s. 248; Önder, s. 268.

⁷ Kunter, s. 17; Önder, s. 271.

⁸ Dönmezer/Erman, s. 249; Erem/Danışman/Artuk, s. 987.

⁹ Dönmezer/Erman, s. 249.

¹⁰ Erem/Danışman/Artuk, s. 987.

kaçmakta buldukları için böyle bir failin yararına hiçbir zamanaşımı öngörülmemelidir. Bununla birlikte, önemsiz ve işlendikleri hususunda kesinlik bulunmayan suçlarda kişinin kaderi üzerindeki belirsizlik kaldırılmalıdır. Zira uzun süreli belirsizlik ve suçun cezasız kalmasının, cezanın iyileştirici gücünü ortadan kaldırmasıyla birlikte faile iyileşme gücü kazandırabilir.¹¹

Bentham'a göre; zamanaşımını akla uygun bir kurum değildir ve özellikle ağır suçlar bakımından asla mümkün olmamalıdır. Zira ağır suç işleyen failer ile asla anlaşma yapılmamalı, işlenmiş olan suç öylece dururken sırf zaman geçmiş olması nedeniyle faile herhangi bir yarar sağlanmamalıdır. Aksi halde bu durum, failer bakımından teşvik edici, masumlar bakımından üzüntü ve kaygı verici, hukuk bakımından ise aşağılayıcı olacaktır.¹²

Pozitivistlere göre ise zamanaşımında iki husus bakımından sorun bulunmaktadır. Bu hususlardan ilki, zamanaşımının kurnazlığa verilen bir prim olduğu ve bu yolla adaletten kaçılması ihtimalinin bulunmasıdır. İkinci husus ise zamanaşımının dayandığı sosyal fayda ve suç delillerinin ortadan kalkması gibi karinelerin gerçeğe uygun olmaması ihtimalidir. Zira zaman geçse dahi, ahlaki ve hukuki kusurluluk devam etmekte olacağından zamanaşımına suçu ortadan kaldıran mutlak bir değer atfedilmemelidir. Bu kurumun uygulanması, failin kişisel yapısına, geçmişine, hareket tarzına ve suçun niteliğine bakılarak, ancak failin tehlikeliliğinin kalmaması halinde kabul edilebilir. Yani, failin tehlikeliliğinin devam edip etmediği hususunda bir karineye değil, somut duruma dayanılmalıdır. Bu nedenle zamanaşımı, ancak tesadüfi suç faileri ile ihtirasî suçların faileri hakkında uygulanabilmeli; akıl hastaları, uslanmaları mümkün olmayan doğuştan suçlular, itiyadi suçlular ve mükerrirler hakkında uygulanmamalıdır.¹³

B. Zamanaşımının İşlevi

Günümüzde doktrin ve uygulamada, zamanaşımının adaletin bir gereği olduğu ve kamu yararına ilişkin pek çok amaca hizmet ettiği genel olarak kabul edilmektedir. Zamanaşımı konusunun en can alıcı noktasının; suç faili ve devletin haklarının ceza adaleti içinde dengelenmesi olduğu ifade edilmektedir. Zira devletin bir suçu araştırıp soruşturarak suça ilişkin maddi gerçeği ortaya çıkarırken, şüphelinin hakları ve soruşturmanın etkinliği şeklindeki birbirine zıt iki faktörün

¹¹ Cesare Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, Tercüme: Sami Selçuk, İmge Kitabevi, İstanbul 2004, s. 155.

¹² Erem/Danışman/Artuk, s. 990.

¹³ Erem/Danışman/Artuk, s. 990; Özar, s. 20-21.

dengelenmesi zamanaşımı sayesinde mümkün olmaktadır.¹⁴ Bu nedenle zamanaşımının *olumlu ve olumsuz işlevleri* olduğu belirtilmektedir.

Zamanaşımının olumlu işlevi; *şüphelinin haklarının korunması ve etkin soruşturmanın teşviki* şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Zamanaşımının en önemli özelliklerinden biri *şüphelinin haklarının korunmasıdır*. Zira süre limitinin ihlali, şüphelinin hukuk güvenliği hakkının ihlal edildiğine mutlak bir karine teşkil ederek, kişileri belirli süreler sonunda soruşturma tehdidinden kurtarmaktadır. Bu sınırlamalar; failin güncel ve rasyonel delillerle suçlanmasını, izleri silinip gitmiş, artık rasyonalitesini yitirmiş delil ikamesinden kurtulmasını sağlamaya yöneliktir. Bu işlevinin gerçekleşmesinin öngörülebilirlik ve iddianın canlılığını yitirmesi şeklinde iki dayanağı bulunmaktadır. Zamanaşımı konusunda *öngörülebilirlik faktörü*; düşünce esenliği, belirli bir umudun yok edilme ihtimalinden kurtulma ve failin geleceğine ilişkin belirsizliğin azalması gibi etkenlerle birlikte karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, öngörme hipotezi zamanaşımı kurumu bakımından merkezi bir rol oynar; zira bir kimsenin sürekli olarak potansiyel bir ceza tehdidi altında bulunmasında bir sakınca görmeyen karşıt görüş, şüphelinin ceza adaletine olan inancının sarsılabileceğini hesaba katmamaktadır. Zamanaşımı süreleri işlediğinde, öngörülebilirlik işlevi, kişinin uzak geçmişinden dolayı soruşturulma ihtimaline yönelik korku ve endişeden kurtulması anlamına gelmektedir ki, herkesin hayata yeni bir başlangıç yapma hakkının bulunduğu unutulmamalıdır. *İddianın canlılığını yitirmesi faktörü ise*; delillerin kaybolması teorisi ile irtibatlıdır. Zira suça ilişkin deliller zaman geçtikçe zayıfladığından zamanaşımı, hiçbir izi kalmamış delillerin dürüstlük kurallarına aykırı bir şekilde kişiyi suçlamak için kullanılmasını engeller. Bu bakımdan çok eski tarihli bir suçlamaya karşı kişilerin elindeki tek güvence zamanaşımı kurumu olmaktadır. Dolayısıyla zamanaşımı; ölmüş veya kaybolmuş tanık, suçun hatırasının solması, bulguların yitirilmiş olması gibi nedenlerle “bozulmuş” bir gerçeğin arandığı davalardan hem faili hem de mahkemeyi korumaktadır.¹⁵

Zamanaşımının ikinci olumlu işlevi *etkin soruşturmanın teşvikidir*. Buna göre, yeni işlenmiş bir suç için de zamanaşımı sınırlamasının toplum lehine olacağı düşünülmelidir, zira süre sınırlaması devletin hızlı, kararlı ve kesin hareket etmesi için bir motivasyondur. Bu

¹⁴ Özar, s. 20. Amerikan Yüksek Mahkemesinin bir kararında bu dengeye şöyle işaret edilmiştir: “Yasamanın cezai müeyyideler uyguladığı suç teşkil eden eylem ortaya çıktığı andan itibaren zamanaşımı da devleti belli süre içinde bu eylemin soruşturmasını bitirmesi için zorlar. Zamanaşımı, kişileri bir eylemin kendine özgü gerçekleri silinmeye yüz tutunca bile suçlanmaktan koruduğu gibi çok uzun zaman önceye ait bir iddia ile suçlanma tehlikesini de ortadan kaldırır. Soruşturmaya getirilecek böylesi bir limit aynı zamanda kolluğun ve savcının şüphe duydukları cezai eylemi bihakkın soruşturmalarını sağlayan yararlı bir etki de taşır.” Bkz.: Özar, s. 20-21.

¹⁵ Özar, s. 21-22.

sınırlama ile kolluğu suçun araştırılması, savcılar da failin doğru ve düzgün suçlanması için tetikleyerek, iddiaların davada ispat edilmesi imkânı artacak; failer adalete daha hızlı teslim edilecek ve mahkemeler de kendi kaderine terk edilmiş, belli belirsiz suçlamalar üzerine hüküm verme yükünden kurtulacaktır. Öte yandan uzak geçmişten gelen delillerin yeniden toplanmasının ve tespit edilmesinin getireceği maddi külfetten kurtulmak, iddianame sayısını azaltmak ve daha açık-seçik olaylar demeti sayesinde hüküm vermeyi kolaylaştırmak gibi işlevleriyle de zamanaşımı süreleri adalet sisteminin etkinliğini teşvik etmektedir.¹⁶

Zamanaşımının *olumsuz işlevi* ise sözü edilen yararların yanı sıra kurumun olumsuz yanlarına işaret etmektedir. Örneğin, zamanaşımının mekanik olarak uygulanması, son anda ortaya çıkmış ve süreçte şüphelinin masum olduğunu ispat edebilecek kuvvette bir delili görmezden gelinmesini gerektirmektedir. Ayrıca söz konusu sınırlama, cezalandırılması toplumun yararına olan suçların soruşturulmasını engellemekte, o şüphelinin toplum içinde gündelik hayatına devam etmesine yol açmaktadır. Bu nedenle kimi hukukçular mevcut genel zamanaşımı kurallarının ilgası ile onun yerine her suç tipi için ayrı sürenin belirlenmesi, yani davadan davaya geçecek zaman temelli uygulama getirilmesini savunmuşlardır.¹⁷

C. Dava Zamanaşımının Hukuki Niteliği

Zamanaşımının hukuki niteliği, kurumun maddi ceza hukukuna mı yoksa ceza muhakemesi hukukuna mı ilişkin bir kural olduğunun tespiti ile ilgilidir. Bu bağlamda yapılan tartışmalar esasen *dava zamanaşımına* ilişkindir, zira ceza zamanaşımının maddi ceza hukukuna ilişkin bir mesele olduğun hususunda genellikle tereddüt bulunmamaktadır.¹⁸

Dava zamanaşımının bir *maddi ceza hukuku kurumu* olduğunu kabul eden görüşteki yazarların yaklaşımlarını ikili bir tasnife tabi tutmak mümkündür. Bir kısım yazarlara göre, dava zamanaşımı süresinin dolması *fiilin cezalandırılabilme niteliğini* ortadan kaldırmaktadır.¹⁹ Diğer yazarlara göre ise, dava zamanaşımı süresinin dolmasıyla birlikte *devletin cezalandırma hakkı/yetkisi* ortadan kalkmaktadır.²⁰

¹⁶ Özar, s. 22-23.

¹⁷ Özar, s. 23-24.

¹⁸ Mahmut Koca/İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara 2020, s. 747; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 978; Mehmet Emin Alşahin, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2010, s. 27; Özar, s. 24.

¹⁹ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* 10. Baskı, Seçkin yayıncılık, Ankara 2014, s. 852.

²⁰ Dönmezer/Erman, s. 251; Önder, s. 273; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 967; Erem/Danişman/Artuk, s. 993; Nevzat Toroslu/Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınları, Ankara 2019, s. 494; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel*

Dava zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olduğunu savunan görüşler, kendi içinde farklılaşsa da, kurumun *suça ilişkin bir olgu* olarak ortaya çıktığı noktasında birleşmektedir.²¹ Zira dava zamanaşımının re'sen uygulanıp bu hususta tarafların iradesine herhangi bir değer tanınmaması, gaip sanıklar hakkında da uygulanma imkânının bulunması, kanunda öngörülen ceza miktarları esas alınarak her suç bakımından farklı sürelerin öngörülmüş olması gibi nedenlerle bu kurumun, devletin cezalandırma yetkisini düşüren veya cezalandırılabilirliği ortadan kaldıran bir neden olarak maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum olduğu ifade edilmektedir.²² Bununla birlikte dava zamanaşımının muhakeme hukuku yönünden de bazı sonuçları olduğu ve bunların cezalandırma yetkisinin doğal bir sonucu olarak görülmesi gerektiği ifade edilmektedir.²³

Dava zamanaşımının bir *ceza muhakemesi hukuku kurumu* olduğunu kabul eden görüşteki yazarlar genellikle, delillerin kaybolmasını veya zamanla silinmesini zamanaşımı düşüncesinin temeli olarak kabul etmektedirler. Dava zamanaşımı süresi dolunca beraat değil de düşme kararının verilmesiyle birlikte dava ilişkisinin sona ermesi bu görüşü temellendirecek bir gerekçe olarak ifade edilmektedir.²⁴ Öte yandan, dava zamanaşımının ceza kanununda düzenlenmiş olmasının, bunu bir muhakeme hukuku kurumu olma özelliğini ortadan kaldırmayacağı, zira aynı şekilde muhakeme hukukuna dâhil olduğu halde ceza kanunlarında düzenlenen başka kurumların da bulunduğu belirtilmektedir.²⁵

Dava zamanaşımının *hem maddi ceza hukuku hem de ceza muhakemesi hukuku kurumu* olduğunu bu nedenle *karma bir kurum* olduğunu kabul eden yazarlar ise; zamanaşımının bir yandan muhakeme sürecini sona erdirdiği, bir yandan da devletin cezalandırma yetkisini ortadan kaldırdığı için maddi ceza hukukuna ve muhakeme hukukuna dâhil

Hükümler, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 756; Alşahin, s. 28; Taner, s. 33, Özar, s. 30-31; Veli Özer Özbek/Pınar Bacaksız/Koray Doğan Tepe, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 720; Mustafa Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 888; Ali Rıza Tongür/Ekrem Çetintürk, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 468.

²¹ Özar, s. 26.

²² Özgenç, s. 852; Koca/Üzülmez, s. 747; Demirbaş, s. 759; İçel ve diğerleri, s. 351; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 978; Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 277; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 618; Kayıhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2021, s. 802; Özbek ve diğerleri, s. 720.

²³ Önder, s. 273; Erem/Danışman/Artuk, s. 994; Kunter, s. 10.

²⁴ Görüşler için Bkz.: Dönmezer/Erman, s. 251.

²⁵ Görüşler için Bkz.: Kunter, s. 8; Erem/Danışman/Artuk, s. 993; Dönmezer/Erman, s. 248-250.

karma bir kurum olduğunu ifade etmektedirler.²⁶ Buna göre, dava zamanaşımının yalnızca maddi ceza hukuku kurumu olduğunu kabul etmek, zamanaşımının varlığı halinde bu hususun re'sen nazara alındığı da düşünüldüğünde mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, dava zamanaşımı sadece cezalandırma hakkını değil, açılmış olan ceza davasını da etkilemekte, açılan davanın görülmesine engel olduğu için zamanaşımının hukuki niteliği hakkındaki görüşlerin birbirinden çok katı bir şekilde ayırma tabi tutulması yerinde isabetli olmayacaktır.²⁷

Kanaatimizce, zamanaşımının devletin cezalandırma hakkını ve yetkisini ortadan kaldıran bir kurum olduğu kabul edilemez. Zira devletin cezalandırma yetkisi mutlaktır. Bununla birlikte devlet, bu yetkisini hangi koşullarda kullanıp kullanmayacağı hususunu yasama erki tarafından düzenlenecek bir kanunla belirleyebilir. Dolayısıyla zamanaşımına ilişkin kanuni düzenleme ile devletin cezalandırma yetkisi devam etmekle birlikte, fiilin cezalandırılabilme niteliği ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bir başka ifade ile devlet cezalandırma hak ve yetkisinden tek taraflı olarak feragat etmektedir. Bunun bir sonucu olarak, dava zamanaşımının maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasına yani soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin yapılmasına engel olmaması gerektiğini düşünmekteyiz.

Açıklanan nedenlerle, dava zamanaşımının *bir maddi ceza hukuku kurumu* olduğunu düşünmekteyiz. Zira fiilin cezalandırılabilme niteliğini etkileyen bir kurumun ceza muhakemesi hukuku kurumu ve dolayısıyla bir kovuşturma koşulu olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle dava zamanaşımına ilişkin esasların kıyas yoluyla yorumlanarak uygulama alanının genişletilmemesi gerekmektedir.

D. Türk Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı

1. Genel Olarak

Dava zamanaşımı, suçun işlenmesinden sonra kanunda öngörülen belirli sürelerin geçmesiyle, sanık hakkında açılmış bulunan kamu davasının sonuçlandırılarak failin cezalandırılmasına engel olan kurumdur.

Dava zamanaşımı, Türk Ceza Kanununun (TCK) genel hükümleri kapsamında “yaptırımlar” başlıklı üçüncü kısmın, “dava ve cezanın

²⁶ Erem/Danışman/Artuk, s. 993; Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukuku'na Giriş*, Beta Basım Yayın, İstanbul 2020, s. 782.

²⁷ Dönmezer/Erman, s. 251.

düşürülmesi” başlıklı dördüncü bölümündeki 66-67 ve 72. maddelerde düzenlenmiştir.²⁸

Düzenlemeye göre, dava zamanaşımı kural olarak işlenen tüm suçlar bakımından geçerlidir. Bununla birlikte kanunda ve Askeri Ceza Kanununda (Askeri CK), istisnai olarak bazı suçlar²⁹ bakımından dava zamanaşımı sürelerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

²⁸ “Dava zamanaşımı Madde 66- (1) Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında kamu davası; a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl, c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl, e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl, Geçmesiyle düşer. (2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer. (3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur. (4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur; seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır. (5) Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar. (6) Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar. (7) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı uygulanmaz. Dava zamanaşımı süresinin durması veya kesilmesi Madde 67- (1) Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılıncaya kadar dava zamanaşımı durur. (2) Bir suçla ilgili olarak; a) Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, b) Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi, c) Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi, d) Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi, Halinde, dava zamanaşımı kesilir. (3) Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar. (4) Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak Kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar.” “Zamanaşımının hesabı ve uygulanması Madde 72- (1) Dava ve ceza zamanaşımı süreleri gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün, yirmidört saat; bir ay, otuz gündür. Yıl, resmi takvime göre hesap edilir. (2) Dava ve ceza zamanaşımı re’sen uygulanır ve bundan şüpheli, sanık ve hükümlü vazgeçemezler.”

²⁹ Dava zamanaşımına tabi olmayan suçlar şunlardır: Yurtdışında işlenmek kaydıyla, millete ve devlete karşı işlenen suçlardan ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar (TCK m. 66/7, 247-343), soykırım suçu (TCK m. 76/4) ve insanlığa karşı suçlar (TCK m. 77/4) ile bu suçları işlemek amacıyla işlenen örgütlü suçlar (TCK m. 78/3), işkence suçu (TCK m. 94/6), vatana ihanet suçu (Askeri CK m. 49/b), savaş zamanı düşman ülkeye sığınmaya ve seferberlikte yükümlülüklerinden kurtulmak için yurtdışına kaçmaya ilişkin suçlar (Askeri CK m. 78/e).

Kanunda, dava zamanasını süreleri ile ilgili olarak suça verilecek cezanın ağırlığıyla irtibatlı olarak *sekiz yıldan otuz yıla kadar* kademeli bir sistem öngörülmüştür. Bu sistemde dava zamanasını süresinin toplum düzenini ağır bir şekilde etkileyen suçlar yönünden uzun, diğer suçlar bakımından ise kısa tutulduğu görülmektedir.

Dava zamanasını süresinin tespitinde suç tipi için kanunda öngörülen ceza miktarı esas alınmakta ise de, bu cezanın suça somut olarak verilecek ceza mı yoksa suçun soyut bir şekilde gerektirdiği ceza mı olacağı hususu doktrinde tartışılan bir konudur.³⁰ TCK'da öngörülen sistemle ilgili olarak doktrinde somut ceza sisteminin hâkim olduğunu düşünen yazarlar da bulunmakla³¹ birlikte, bizim de *katıldığımız* çoğunlukta olan görüş soyut ceza sisteminin benimsendiği yönündedir.³²

³⁰ Bu hususta; soyut (objektif) ceza sistemi, somut (sübjektif) ceza sistemi ve karma ceza sistemi olmak üzere üç farklı yaklaşım bulunmaktadır. *Soyut ceza sisteminde*, zamanasını hesabında bir suça kanunda öngörülen cezanın üst sınırı esas alınmaktadır. Bu sistemde temel cezayı artıran veya azaltan nedenlere bakılmaksızın, normda belirtilen cezanın üst sınırına göre zamanasını süresi belirlenir. Zamanasını süresinin tespiti hâkimin takdirine bırakılmamaktadır, aksi halde uygulamanın aşırı ve keyfi bir takdirde bulunmasının yolu açılmış olacaktır. Soyut ceza sisteminin uygulanmasında esas alınacak ceza, kanunda yer alan cezayı azaltan ya da artıran kanuni nedenler nazara alınarak değerlendirilecektir. Bunun nedeni, bunların da kanunda yazılı olup, takdiri bir nitelik taşımasıdır. *Somut ceza sisteminde*, suç nedeniyle meydana gelen zarar soyut ceza olarak belirlenmez. Suç, somut olayda ona etki eden tüm nedenlerle birlikte değerlendirilir. Hâkimin bu konuda keyfi bir takdiri de söz konusu olamaz. Zira hâkimin kullanacağı takdir yetkisi de kanunun bu konuda sağlamış olduğu imkânlarla bağlıdır. Hâkim, suçun gerektirdiği cezayı tespit edecek, artırım ve indirim nedenlerini de dikkate alarak sonuca göre zamanasını süresini tespit edecektir. Ancak takdiri indirim nedenlerini dikkate almayacaktır. *Karma ceza sisteminde ise*; soyut bir ceza değil, faile verilmesi gerekli ceza esas alınmaktadır. Kişi hakkında, işlediği suçun lehe ve aleyhe olan tüm unsurları dikkate alınmaktadır. Çünkü iş henüz mahkemeye intikal etmiş olmayıp, henüz takdir hakkının kullanılıp kullanılmayacağı belli değildir. Bu nedenle, sanığa isnat edilen suçun kanundaki cezasının üst sınırı temel ceza sayılacak, kanuni artırıcı nedenlerin üst sınırına kadar ceza artırılarak, indirim nedenlerinin alt sınırına kadar ceza indirildikten sonra belirlenecek ceza üzerinden zamanasını süresi tespit edilecektir. Bkz.: Özar, s. 50-51; Kunter, s. 60-63; Önder, s. 275-278; İçel ve diğerleri, s. 356; Dönmezer/Erman, s. 254; Koca/Üzülmez, s. 751; Demirbaş, s. 762.

³¹ Soyaslan, s. 619; Demirbaş, s. 762.

³² Bkz.: Özgenç, s. 854; Koca/Üzülmez, s. 754; Demirbaş, s. 762; Centel/Zafer/Çakmut, s. 784; Özen (2020), s. 896; Tongür/Çetintürk, s. 470. Bununla birlikte TCK'daki sistemin soyut, somut ve karma şeklindeki sınıflandırmalardan hiçbirisi ile uyumlu olmadığını ve bunun bir takım sorunlara neden olduğunu belirten yazarlar da bulunmaktadır. "Kanımızca, Kanunun sistemi somut ceza sistemine daha yakındır; tam olarak somut ceza diyemiyoruz çünkü suçun sadece daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin göz önünde bulundurulduğu; suçun basit şekli ile hafif şekli arasında ise fark gözetilmediği anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle nitelikli haller söz konusu olunca somut cezaya bakan Kanun, hafifletici nedenlerde ise soyut cezadan yana tavır almaktadır. Bu tutarsızlığın ortadan kaldırılması; suçun basit şekli ile daha az cezayı gerektiren halleri arasında da fark gözeterek, zamanasının buna göre hesap edilebilmesi gerekirdi. Madde gerekçesinde sebebine rastlanmayan bu düzenleme

Kanuna göre, dava zamanaşımı sürelerinin belirlenmesinde dosyadaki delillere göre nitelikli hallerin de göz önünde bulundurulması, zamanaşımı hesabına ölçüt alınacak cezanın belirlenmesinde *suçun kanunda yer alan cezasının üst sınırı* dikkate alınacaktır. Dolayısıyla dava zamanaşımının tespitinde suçun nitelikli halleri bakımından hükmedilebilmesi mümkün olan en yüksek ceza esas alınacaktır. Cezanın üst sınırının belirli olmadığı durumlarda ise genel hükümlere (TCK m. 49, 52) bakılacaktır.³³

Uygulama yapılırken, somut olayda öncelikle cezanın artırılmasını gerektiren bir nitelikli halin bulunup bulunmadığı belirlenecektir. Burada dikkat edilmelidir ki, suçun *daha az cezayı* gerektiren nitelikli halleri ile cezada indirim yapılmasını gerektiren kusurluluğu etkileyen haller (akıl hastalığı, yaş küçüklüğü, haksız tahrik gibi) ile teşebbüs gibi diğer haller göz önünde bulundurulmayacak, yalnızca daha ağır cezayı gerektiren haller dikkate alınacaktır.³⁴

Cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal için kanunda ne kadar ceza tayin edileceği gösterilmiş ise doğrudan bu ceza dikkate alınarak dava zamanaşımı süresi tespit edilecektir.³⁵ Buna karşın, bir nitelikli hal suçun temel şekline göre ceza yönünden oransal bir artırımı gerektiriyorsa, bu durumda suçun temel şekli için kanunda öngörülen cezanın üst sınırı üzerinden nitelikli halin gerektirdiği oransal artırımı

sadece kanun önünde eşitlik ilkesiyle değil, ayrımcılık yasağı ilkesi ile de çelişmektedir. Dolayısıyla, subjektif ceza sisteminin özelliklerini daha ağır cezayı gerektiren nitelikli haller bakımından gösteren, öte yandan fiilden kaynaklanan hafifletici haller ile kişisel indirim ya da artırımı sebeplerinin hesap dışı bırakılması nedeniyle de objektif ceza sistemine benzeyen bir durum vardır. Bu tercih, karma bir sistem olmaktan ziyade, 'kendisi içinde çelişen somut ceza sistemi' gibi görünmektedir." Özar, s. 57. *Hafizoğulları*'na göre, bu sistemde birbirleriyle çok farklı şekilde yaptırıma bağlanan iki ayrı suçun zamanaşımı yönünden aynı süreye tabi tutularak adalet duygusunun zedelenmektedir. Zeki Hafizoğulları, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi", <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/ogrenci/davacezanin%20dus.doc>, Erişim Tarihi: 15.01.2017. *Taşdemir* ise, suçun nitelikli hali için öngörülen en üst ceza kriteri karşısında, birçok suçta dava zamanaşımı dava açıldığında belirlenemeyeceğini, deliller toplanıp suç vasfı ve daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin var olup olmadığı belirlendikten sonra zamanaşımı süresinin bulunabileceğini, bu durumun da birçok davayı gereksiz yere uzatabileceği, deliller toplandıktan sonra davanın düşürülmesinin gereksiz emek, masraf ve zaman kaybına neden olabileceğini belirtmektedir. Kubilay Taşdemir, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Cankin Matbaası, Ankara 2011, s. 81. *Öztürk/Doğan/Bacaksız*'a göre ise TCK'da karma bir sistem öngörülmüştür. *Öztürk/Doğan/Bacaksız*, s. 725.

³³ Özgenç, s. 855.

³⁴ Koca/Üzülmez, s. 754; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 24. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s. 666.

³⁵ Koca/Üzülmez, s. 754; Berrin Akbulut, "Dava Zamanaşımı Sürelerinin Başlaması", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Doğan Soyaslan Armağanı, C. VIII, S. 2013/2, s. 159.

yapılacak ve sonuç olarak ulaşılan toplam cezadan hareketle dava zamanaşımı süresi tespit edilecektir.³⁶

Kanunda öngörülen süreler bakımından failin fiili işlediği sıradaki yaşına göre farklı uygulama söz konusu olabilecektir. Zira kanunda belirlenen süreler yetişkin failler bakımından öngörülmüş genel sürelerdir. Failin çocuk olması durumunda ise zamanaşımı süreleri kademeli olarak kısaltılarak uygulanacaktır (TCK m. 66/2). Buna göre söz konusu süreler; fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında bu sürelerin *yarısı*; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise *üçte ikisi* oranında uygulanacaktır.

Dava zamanaşımı süresinin tespitinde esas olarak, suç tipine ilişkin düzenlemedeki hapis cezasının miktarı esas alınacaktır. Şayet düzenlemede seçimlik ceza olarak hem hapis hem de adli para cezası öngörülmüş ise yine hapis cezası miktarı esas alınarak belirleme yapılacaktır (TCK m. 66/4).

Dava zamanaşımı süresinin ne zaman başlayacağı kanunda açıkça gösterilmiştir (TCK m. 66/6). Buna göre süre, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği tarihten, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı tarihten, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği tarihten ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği tarihten, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda ise çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Suçların içtimai halinde ise zamanaşımına esas cezanın tespiti içtimain çeşidine göre belirlenecektir. Fikri içtima durumunda fail, tek fiil ile birden fazla normu ihlal etmekte ve birden fazla suç işlemekte olup, kanuna göre (TCK m. 44) faile işlemiş olduğu suçlardan en ağırının gerektirdiği ceza uygulanacağı için zamanaşımı süresi de bu cezaya göre hesaplanacaktır. Bununla birlikte, zincirleme suçta ise bir suç işlemeye kararıyla bir norm değişik zamanlarda aynı kişiye karşı birden fazla kez ihlal edilmekte olup, kanuna göre (TCK m. 43) faile artırılmak suretiyle tek bir ceza verilmesi gerektiğinden, bu husus cezayı artıran nitelikli bir hal olarak kabul edilemeyeceği için bundan dolayı yapılacak artırım zamanaşımı hesabının dışından bırakılmalıdır.³⁷

Dava zamanaşımı süreleri gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün, yirmi dört saat; bir ay, otuz gün olarak kabul edilir ve yıl, resmi takvime göre hesaplanır (TCK m. 72/1) .

³⁶ Koca/Üzülmez, s. 754.

³⁷ Özar, s. 66; Fahri Gökçen Taner, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2007, s. 65.

Dava zamanaşımına ilişkin hükümler re'sen uygulanır ve bundan şüpheli, sanık ve hükümlünün vazgeçmesi veya uygulanmasını istememesi mümkün değildir (TCK m. 72/2).

2. Dava Zamanaşımı Süresinin Durması

Dava zamanaşımı süresi, kimi zorunlu hallerde kesintiye uğramak ya da durmak suretiyle engellere maruz kalmaktadır. İki hal arasındaki temel fark; kesilme halinde, süreyi kesen neden ortadan kalktığında zamanaşımı süresi baştan itibaren yeniden başlamakta iken; durma halinde ise durma nedeni ortadan kalktığında süre kaldığı yerden devam etmektedir.

TCK'ya göre; soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde (bekletici mesele), izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılıncaya kadar dava zamanaşımı **durur** (TCK m. 67/1).

Dava zamanaşımını durduran haller TCK'daki düzenlemede sayılanlardan ibaret değildir. Ceza Muhakemesi Kanununda (CMK) ve diğer bazı kanunlarda özel durma nedenleri bulunmaktadır.

CMK'nın 253/21. maddesi uyarınca, uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının dosyanın taraflarından birine uzlaştırma teklifinde bulunduğu tarih itibarıyla zamanaşımının durması öngörülmüş, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar sürenin işlemeyeceği düzenlenmiştir. CMK'da düzenlenen bir başka durma hali ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumuna ilişkindir. Buna göre, kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde, erteleme süresi boyunca dava zamanaşımı duracaktır (CMK m. 171/4). Benzer bir düzenleme hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu için de söz konusudur. Buna göre, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile birlikte belirlenen denetim süresi boyunca dava zamanaşımı duracaktır (CMK m. 231/8).

5411 sayılı Bankacılık Kanununun bilirkişi incelemesi başlığını taşıyan 165. maddesinde, Bankacılık Kanununun uygulaması ile ilgili olarak, bankacılık suçlarından dolayı görülmekte olan ceza davalarında bilirkişiye başvurulması halinde, dosyanın bilirkişiye tevdi edildiği tarih itibarıyla dava zamanaşımının durması öngörülmüştür.

353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanunun 20. maddesi uyarınca; *er ve erbaşlar ile yedek subayların ve yedek astsubayların askere girmeden veya silâh altına çağrılmadan önce işledikleri yukarı haddi iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren* fiillere dair soruşturma ve kovuşturma süreçleri askerliğin bitimine kadar geri bırakılmalıdır. Yine, savaş sırasında silâh altına

çağrılan veya zaten silâh altında olan bütün asker kişilerin en az beş sene hapis cezasını gerektiren suçlarına ait olanlar hariç, tüm muhakeme işlemleri savaş bitimine veya askerliklerinin sona erdiği tarihe kadar *geri bırakılacaktır*. Dolayısıyla bu süre boyunca dava zamanaşımı süresi işlemecek, duracaktır.

Bir başka durma hali 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanunda düzenlenmiştir. Buna göre, görev uyuşmazlığı konusunda Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından bir karar verilinceye kadar ve en geç altı aya kadar dava ve dava zamanaşımı duracaktır (m. 18).

Son olarak 4473 sayılı Yangın, Yersarsıntısı, Seylap veya Heyelan Sebebiyle Mahkeme ve Adliye Dairelerinde Ziyaa Uğrayan Dosyalar Hakkında Yapılacak Muamelelere Dair Kanununun 43. maddesi uyarınca sosyal felaket, doğal afet veya *başka herhangi bir nedenle* dosyanın muhakemeyi devam ettiremeyecek biçimde kısmen veya tamamen zarar görmesi halinde dosyanın kovuşturmayı yürütebilecek derecede tamamlanmasına kadar zamanaşımının duracağı düzenlenmiştir. Dosyanın kaybı (ziyayı) herhangi bir kimsenin kasıtlı davranışından kaynaklanmıyorsa zamanaşımının durma süresinde bir sınır bulunmamakla birlikte, kasıt varsa bu süre beş yıl ile sınırlandırılmıştır.

Dava zamanaşımını durduran nedenlerin varlığı halinde süre işlemecek, bu nedenin ortadan kalktığı tarihten itibaren kaldığı yerden işleme devam edecektir.

TCK'da durma nedenleri gösterilmiş ancak durma süresinin üst sınırının ne olacağı konusunda bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durum, izin veya karar alma süreçleri ile takdiri bekletici mesele halinde bir belirsizliğe neden olmaktadır. Hatta doktrinde, bekletici mesele yetkili merci tarafından çözümlenmedikçe veya izin gerektiren bir dosyada yetkili merciden izin gelmedikçe dava zamanaşımının adeta sonsuza kadar durabilme tehlikesinin bulunduğu ifade edilmektedir.³⁸

3. Dava Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi

Suç nedeniyle meydana gelen kırılma devam ettiği sürece failin suç niteliğindeki fiilinden ötürü yaptırma tabi tutulmasında kamu yararının devam edeceği düşüncesiyle, muhakemenin canlı ve hareketli olduğunu gösteren bazı işlemlerinin zamanaşımını kesmesi gerektiği ifade edilmiştir.³⁹

³⁸ Bahri Öztürk/Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 20. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 617.

³⁹ Nurullah Kunter, "Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi", *Adalet Dergisi*, S. 6, Y. 1946, s. 547; Dava zamanaşımının kesilmesi hakkındaki görüşler için ayrıca Bkz.: Özar, s. 127-130; Dönmezer/Erman, s. 265-267.

Bir suçla ilgili olarak, şüpheli veya sanıklardan birinin Cumhuriyet savcısı huzurunda ifadesinin alınması veya mahkeme/hâkimlik tarafından sorguya çekilmesi; şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararı verilmesi; iddianame düzenlenmesi; (iştirak halinde işlenen bir suç söz konusu ise) sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa mahkûmiyet kararı verilmesi, hallerinde dava zamanaşımı **kesilir** (TCK m. 67/2).

Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar (TCK m. 67/3). Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar (TCK m. 67/4).

Dava zamanaşımının kesilmesinin ilk sonucu, kesme sebebinin gerçekleştiği zamana kadar geçen zamanaşımı süresinin sıfırlanarak kesme gününden itibaren yeni bir zamanaşımı süresinin başlamasıdır. Kesilme üzerine başlayan yeni zamanaşımı süresi kesme sebebinin gerçekleştiği tarihten itibaren başlamaktadır. Bu durumda kesme sebebinin meydana geldiği tarih zamanaşımı süresinin ilk günü olarak hesap edilecektir.⁴⁰

Kanunda, zamanaşımı kesilmesiyle yeniden başlayan süre için bir üst sınır belirlenmiştir. Buna göre, zamanaşımını kesen bir işlem neticesinde, kesilme tarihinden itibaren yeniden başlayacak zamanaşımı süresi, *kanunda belirtilen sürenin en fazla yarısına kadar* uzayacak ve bu sınıra ulaştığında zamanaşımı süresi kendiliğinden dolacaktır.⁴¹

Dava zamanaşımı süresinin kesilmesinde fail değil suç esas alınarak bir belirleme yapılacaktır. Somut olayda birden fazla şüpheli veya sanığın bulunması halinde, suça iştirakin derecesi ne olursa olsun herhangi bir suç ortağı yönünden gerçekleşen kesme nedeni diğer suç ortakları bakımından da geçerli olacaktır.⁴² Bu uygulama, kamu davasının bütünlüğünü koruduğu gibi, adil yargılama ile faillere eşit muamelede bulunulmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, suç ortaklarından birisi hakkında yanlışlıkla zamanaşımının dolması nedeniyle düşme kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmiş olması, diğer ortaklar bakımından zamanaşımı uygulamasını etkilemeyecektir.⁴³

⁴⁰ Kunter (1946), s. 552; Önder, s. 296; Dönmezer/Erman, s. 272; Erem/Danışman/Artuk, s. 1019; Özar, s. 127-130.

⁴¹ Özar, s. 128.

⁴² Centel/Zafer/Çakmut, s. 789; Benzer değerlendirme için Bkz.: Zeki Hafızoğulları/Muharrem Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, US.A Yayınları, Ankara 2019, s. 521; Soyaslan, s. 623; Öztürk/Erдем, s. 616.

⁴³ Özar, s. 145.

4. Dava Zamanaşımının Sonucu

Dava zamanaşımı süresinin dolması, fiilin cezalandırılabilirliğinin ortadan kalkmasına neden olur.⁴⁴ Sürenin dolmasıyla birlikte suçla ilgili olarak soruşturma ve kovuşturma yapılabilirse de, mahkûmiyet hükmü verilemez. Dava kanun yolu evresinde ise de derece mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmü onanamaz.

Dava zamanaşımı TCK'da düşme nedenlerinden birisi olarak düzenlenmiştir. Zamanaşımı süresinin dolduğunun tespit edilmesi halinde CMK'nın 223/8. maddesindeki; “*Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir.*” şeklindeki hüküm uyarınca düşme kararı verilir.

II. Dava Zamanaşımı ve Olağanüstü Kanun Yolları İlişkisi

A. Genel Olarak Olağanüstü Kanun Yolları

Yargılama makamlarının verdikleri kararların denetlenmesi, adil yargılanma hakkının bir gereği ve muhakeme hukukunun temel ilkelerinden birisidir. Bu denetim, ülkedeki hukuk uygulamasının yeknesaklaşması ve ceza muhakemesinin amaçlarına uygun olarak herhangi bir insan hakkı ihlaline yol açmaksızın, sanığın ve muhakemenin diğer sùjelerinin haklarını koruyarak maddi ve hukuki gerçeğe uygun bir hüküm kurulması amaçlarına hizmet etmektedir.⁴⁵ Bu doğrultuda, mahkemelerce verilen kararların başka bir yargı makamınca denetlenmesi ve gerekiyorsa düzeltilip değiştirilmesi sağlanmaktadır.

Genellikle kabul edilen ve CMK'da da esas alınan tasnife göre; kesinleşmemiş yargı kararlarına karşı gidilen kanun yollarına *olağan kanun yolları*; kesinleşmiş yargı kararlarına karşı gidilen kanun yollarına ise *olağanüstü kanun yolları* adı verilmektedir.⁴⁶

Ceza Muhakemesi Kanununun altıncı kitabı kanun yollarına ayrılmıştır. Kanuna göre; olağan kanun yolları, itiraz (m. 267-271), istinaf (m. 267-285) ve temyiz (m. 286-307) iken; olağanüstü kanun yolları ise Yargıtay Cumhuriyet başsavcısının itirazı (m. 308), bölge adliye

⁴⁴ Özgenç, s. 852.

⁴⁵ Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Yasemin F. Saygılar Kırıt/Özdem Özaydın/Esra Alan Akcan/Efser Erden Tütüncü, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 760; Nurullah Kunter/Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Bası, Beta Basım Yayın, İstanbul 2008, s. 26-27; Serdar Talas, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LXX, S. 1, Y. 2012, s. 154.

⁴⁶ Kanun yollarının tasnifiyle ilgili tartışmalar için ayrıca Bkz.: Öztekin Tosun, “Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanunyollarının Çeşitleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. XXXV, S. 1-4, Y. 1970, s. 8-48.

mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının itirazı (m. 308/A), kanun yararına bozma (m. 309 ve 310) ve yargılamanın yenilenmesidir (m. 311 ve 323).

Olağan kanun yolları kesinleşmemiş yargı kararlarına yönelik denetim yolları olduğundan bu denetim dava zamanlaşımı süresi içerisinde yapılmak durumundadır. Denetim sürecinde dava zamanlaşımı süresinin dolması halinde süreç tamamlanamayacağından kamu davasının düşürülmesi gerekmektedir.

Olağanüstü kanun yolları bakımından ise genel dava zamanlaşımı kurallarından farklı bir yaklaşım ve uygulamaya ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü burada denetlenmesi gereken kararlar *kesin hüküm* niteliğinde olan yargı kararlarıdır. Zira *Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı*, *Yargıtay ceza dairelerince verilen kesin nitelikli kararlara karşı*; *bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının itirazı*, *bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kesin nitelikteki kararlarına karşı*; *kanun yararına bozma*, *mahkeme ve hâkimliklerin istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlarına karşı*; *yargılamanın yenilenmesi* ise olağan kanun yolları kullanılarak ya da kullanılmaksızın kesinleşen bir hükümle ilgili olarak, hükme esas alınan bir hususla ilgili olarak yeni bir durumun ortaya çıkması nedeniyle hükmün hatalı olduğunun anlaşılması ve hatanın başka türlü giderilme imkânının bulunmadığı hallerde söz konusu olmaktadır.

Kesin hüküm, doğruluğu hukuken kabul edilen ve artık tartışılmayan bir mahkeme kararıdır. Uyuşmazlığı kesip atan *yargılarda* adli hata adı verilen bir yanlışlık yapılmış olduğu sonradan anlaşılabilir. Her türlü hata için olmasa da bazı önemli aykırılıkların giderilmesi ceza muhakemesinin gerçeği araştırma amacının bir gereğidir. İstisna kabul edilmesinin nedeni, doğruluğu hukuken tartışılmayan kesin hükmün temellerinin bazı durumlarda sarsılmış olması ve hükmün bu sarsılmış temeller üzerinde oturmasının artık mümkün olmamasına dayanmaktadır. Hukuk barışının ve hukuki güvenliğin sağlanması ne kadar önemli ise hukuka olan güvenin sağlanması da en az bu kadar önemlidir. Zira temelleri olmayan bir hüküm, hukuk düzeni tarafından kabul edilemez. Bu yüzden, olağanüstü kanun yolları istisnai haller dışında süreye bağlı olmaksızın başvurulabilen denetim yollarıdır.⁴⁷

B. Türk Ceza Kanununun 66/5. Maddesinin Tahlili

Kanunda, olağanüstü kanun yollarıyla ilgili olarak dava zamanlaşımına ilişkin bir tek düzenleme bulunmakla birlikte, bu düzenlemenin tüm olağanüstü kanun yolları bakımından mı yoksa yalnızca yargılamanın yenilenmesi kanun yolu bakımından mı geçerli olduğu hususunda tartışmalar bulunmaktadır.

⁴⁷ Yenisey/Nuhoğlu, s. 1326.

TCK'nın söz konusu 66/5. maddesi şu şekildedir: “*Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar.*”⁴⁸

Görüldüğü üzere maddenin terminolojisinde bazı sorunlar bulunmaktadır. Zira burada, TCK ve CMK'daki diğer başka bir maddede kullanılmamış olan “tekrar yargılama” tabiri kullanılmıştır. Dolayısıyla bu ifade ile neyin kastedildiği hususu açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bu bağlamda, öncelikle maddenin gerekçesine bakmakta yarar bulunmaktadır. Gerekçede şu ifadeler kullanılmıştır: “*Yargılamanın yenilenmesi gibi aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, zamanaşımına açıklık getirmeye yönelik olarak bu fıkra metninde değişiklik yapılmıştır. Bu durumlarda, dava zamanaşımı süresi, tekrar yargılama konusu suç bakımından belirlenecektir. Tekrar yargılama konusu suça ilişkin zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi de, bu husustaki talebin mahkemece kabul edildiği tarih olacaktır. Tekrar yargılama konusu olan suça ilişkin zamanaşımı süresi bakımından, maddenin birinci fıkrasındaki süreler dikkate alınacaktır. Bu düzenlemeyle güdülen asıl amaç, yeniden yargılama söz konusu olan hallerde, bu nedenle dava zamanaşımı süresinin dolduğundan bahisle yargılamaya son verilmesi yönündeki taleplerin önüne geçmektir.*”⁴⁹

Doktrinde bir görüşe göre; hükümdeki tekrar yargılama tabirinden sadece yargılamanın yenilenmesi kanun yolu kastedilmiş ve hatta bu ifade nedeniyle düzenleme TCK ve CMK'daki terminolojiyle uyumlu bulunmamaktadır.⁵⁰

⁴⁸ Bu düzenleme, fıkarda 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı Kanununun 8. maddesi ile yapılan değişiklik ile getirilmiştir. Maddenin değişiklikten önceki hali şu şekildedir: “*Aynı fiilden dolayı her ne suretle olursa olsun tekrar yargılanması gereken hükümlünün, sonradan yargılanan suça ait üçüncü fıkarda yazılı esasa göre belirlenecek zamanaşımı göz önünde bulundurulur.*”

⁴⁹ TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı 3, Sıra Sayısı 901, s. 3. Ayrıca Bkz.: Özgenç, s. 856.

⁵⁰ “Burada kastedilen ‘yenileme’ olsa gerektir. Zira CMK’da (m. 311 vd) yargılamanın tekrarı tabiri değil, yargılamanın yenilenmesi kavramı kullanılmıştır. TCK’da da aynı tabir devam etmeli, yasa koyucunun dil ve kavram birliğinde titiz olduğu sonucuna varabilmeliydik. Kaldı ki tekrar yargılama ile yeniden yargılama aynı şey değildir, yargılama tekrarı mümkün de değildir; burada yargılamanın tekrarı/tekerrür etmesi değil davanın yeniden görülmesi söz konusudur. Sonuçta yasa koyucunun amacı anlaşılmalıdır ancak kavramsal bir insicamın bulunmadığı bu gibi örneklerle teyit edilmektedir.” Özar, s. 86-87, dp. 300; “Bu konuda son olarak hükmü, TCK ve CMK’da yer alan terimlerin bütünlüğü bakımından eleştirmeyi gerekli buluyoruz. CMK’da, CMUK’da yer alan muhakemenin iadesi kurumuna karşılık olarak yargılamanın yenilenmesi terimi kullanılmaktadır. Oysa inceleme konumuz olan hükümde tekrar yargılama ibaresi kullanılmaktadır. Kastedilenin yargılamanın yenilenmesi olduğu hem maddenin devamından hem de gerekçesinden anlaşılrsa dahi, 6 ay arayla çıkan iki kanun arasında bir terim birliği sağlanamamasını yadırgamamak mümkün değildir.” Taner, s. 158-159. Ayrıca Bkz.: Alşahin, s. 135; Necati Meran, “Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 10, S. 112, Aralık 2015, s. 71;

Bir başka görüşe göre, bu ifadeden yargılamanın yenilenmesi ve kanun yararına bozma kanun yolları anlaşılmalıdır.⁵¹

Başka bir görüşe göre, bu düzenleme uyarınca CMK'nın 172/2. maddesi gereğince kovuşturamama kararı sonrasında yeni bir delil ortaya çıktığında tekrar kamu davası açılması, yargılamanın yenilenmesi gibi tüm aynı fiilden tekrar yargılamayı gerektiren hallerde bu hükmün uygulanması gerekir.⁵²

Bizim de katıldığımız son görüşe göre ise yeniden yargılama yapılan haller kesinleşmiş kararlarla ilgili olduğundan hükmün tüm olağanüstü kanun yolları bakımından uygulanması gerekmektedir.⁵³

Kanaatimizce, gerek kanunda kullanılan “tekrar yargılama” ifadesi, gerekse gerekçede kullanılan “gibi” kelimesinden ötürü düzenleme ile kastedilen hallerin yargılamanın yenilenmesinden ibaret olmadığı ve hükmün uygulanabileceği benzer başka hallerin de söz konusu olabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, aynı fiilden dolayı tekrar ya da yeniden yargılama gerektiren bütün haller bakımından fıkra hükmünün uygulanması gerekmektedir. O halde, hangi durumlarda aynı fiilden dolayı tekrar yargılama yapılabileceği hususunda bir tespit yapılmalıdır.

Ceza muhakemesi hukukunda kural olarak aynı fiille ilgili ancak bir kez yargılama yapılabilir (*non bis in idem ilkesi*).⁵⁴ Aynı fiille ilgili olarak yeniden yargılama yapılabilmesi için ilk yargılama sonucunda verilen hükmü geçersiz kılacak başka bir hüküm veya o hükümde esas alınan maddi olay veya delillerle ilgili ciddi bir sorun bulunduğu tespit edilmesi gerekir.

Centel/Zafer/Çakmut, s. 784; Soyaslan, s. 619; Öztürk/Doğan/Bacaksız, s. 726; Hakeri, s. 668; Özen (2020), s. 898; Tongür/Çetintürk, s. 473.

⁵¹ Koca/Üzülmez, 2020, s. 755; Murat Kayaççek, “Aynı Fiilden Dolayı Yeniden Yargılama Yapılan Hallerde Dava Zamanaşımı Süresinin Tespiti”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 5/2014, S. 18, s. 463.

⁵² Hafizoğulları/Özen, s. 520. Yazarlar söz konusu düzenlemeyi şiddetle eleştirerek şu ifadeleri kullanmışlardır: “Hüküm Tarihi kanun koyucunun dile ve hukuka hâkimiyetinin karinesidir. Gerçekten, hükmü anlayan alkışlanmalıdır. Tarihi kanun koyucu, sanki hükmün, başkalarınca anlaşılır olmamasına özel olarak önem göstermiştir.”

⁵³ Akbulut, s. 164; “Bize göre kanun koyucu hükmün uygulama alanını yargılamanın yenilenmesi ile sınırlamak isteseydi ‘yeniden yargılama yapılmasını gerektiren durumlar’ deyimi yerine bu deyimi kullanırdı. Kaldı ki, bu hükmün getiriliş amacı kesin hükmün şu ya da bu nedenle ortadan kalkması durumunda suçun zamanaşımına uğradığı iddialarının önüne geçmektir. Bu nedenle bu deyimle yalnızca yargılamanın yenilenmesi değil, lehe kanun uygulanması da dahil olmak üzere kesinleşmiş kararın ortadan kalkması sonucuna yol açan tüm durumlar girmektedir.” Öztürk/Erdem, s. 614, dp. 46.

⁵⁴ İlkeyle ilgili ayrıntılı bir çalışma için Bkz.: Mustafa Özen, “Non Bis In Idem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIV, Y. 2010, S. 1, s. 389-417.

Öte yandan aynı fiille ilgili olarak, kanundaki ifadeyle “tekrar” yapılacak bir yargılamadan bahsedilebilmesi için ilk yargılamanın tamamlanmış olması yani kesin bir hükümle sonuçlanmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla fıkroda öngörülen tekrar yargılamanın ancak olağanüstü bir kanun yolu sonrasında gündeme gelebileceğini söylemek mümkündür. Zira olağanüstü kanun yollarının tamamı *kesin hükümle* sonuçlanan bir yargılama sonrasında gündeme gelen denetim yollarıdır.

Bu bağlamda, olağanüstü kanun yolları kapsamında yapılan denetimin bir yeniden yargılama faaliyeti olup olmadığı açıklığa kavuşturulmalıdır. Söz konusu maddede kullanılan “aynı fiilden” ibaresi bu hususta önem arz etmektedir. Zira bir yeniden yargılamadan söz edebilmek için “fiile” yani “maddi vakıya” ilişkin bir yargılama yapılması icap eder.⁵⁵

Olağanüstü kanun yolları kapsamında yapılan denetim faaliyeti, yani Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı doğrultusunda Yargıtay Ceza Genel Kurulu, kanun yararına bozma talebi doğrultusunda ilgili Yargıtay ceza dairesi tarafından yapılan ya da istinaf Cumhuriyet başsavcılığının itirazı doğrultusunda ilgili istinaf ceza dairesi tarafından veya yeniden yargılama talebi üzerine esas mahkemesince yapılan denetim faaliyetlerinde inceleme konusu yapılan husus fiil ya da maddi vakıya değil, itiraza, düzeltme veya yenileme talebine konu olan *kararın biziatihi kendisidir*.

Genel Kurulca, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazının kabulü ile incelemeye konu olan kararın bozulmasına karar verildiği hallerde, dosyanın yeniden ele alınmak üzere ilk derece mahkemesine gönderilmesi üzerine yapılan faaliyet *tekrar yargılama* mahiyetindedir.

Buna karşın, istinaf Cumhuriyet başsavcılığının itirazının kabulü üzerine ilgili istinaf ceza dairesince dosyanın yeniden ele alınması ise yeni bir yargılama değil, eski tabirle bir *karar düzeltme* işlemi mahiyetindedir.

Kanun yararına bozma kanun yolu bakımından ise CMK'nın 309. maddesinin 4. fıkrasının “a”, “b” ve “c” bentlerinde kullanılan⁵⁶

⁵⁵ “Olağanüstü kanun yolu davası açılması kabul edilen hallerde, yargılanmış olan uyuşmazlık, şüphenin geri dönmesi üzerine, yeniden yargılanacak uyuşmazlık olur. Yargı da yeniden yargı oluncaya kadar yargı olmaktan çıkar.” Yenisey/Nuhoğlu, s. 1315.

⁵⁶ Madde şu şekildedir: “(4) Bozma nedenleri: a) 223 üncü maddede tanımlanan ve davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkeme, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden karar verir. b) Mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz. c) Davanın esasını çözüp de mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise, aleyhte sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez. d) Hükümlünün cezasının kaldırılmasını gerektiriyorsa cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiriyorsa bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmeder.”

ifadelerden de anlaşılacağı üzere, kanun yararına bozma talebi doğrultusunda daire tarafından bozulan ilk derece mahkemesi/hâkimliği kararının mahallinde yeniden nasıl ele alınacağı hususunda bazı belirlemeler yapılmıştır. Buna göre, bu yeniden ele alma hali; bozmanın “mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin” bir nedenle (CMK m. 309/4.b) yapılacak ise “yeniden yargılama” olarak kabul edilecektir. Bir başka ifadeyle, bu halde mahkeme duruşma açmak suretiyle yargılamaya ilişkin temel işlemleri tekrar, yeni baştan yapacaktır.

Yargılamanın yenilenmesi kanun yolunda ise fiil, yani maddi vakıaya ilişkin olarak daha önce yapılan yargılamanın, yani duruşmanın tekrarlanması yeniden yapılması söz konusu olmaktadır. Zira yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna ilişkin CMK'nın 321/2 ve 323/1. maddelerinde⁵⁷ kullanılan ifadelerden de anlaşılacağı üzere, bir yeniden yargılamadan söz edilebilmesi için çelişmeli yargılamanın temel unsuru olan duruşmanın tekrar yapılması gerekmektedir.

Yeniden, tekrar yargılama tabirinin anlam çerçevesini bu şekilde belirledikten sonra TCK'nın 66/5. maddesi hükmünün hangi olağanüstü kanun yolları bakımından uygulanma kabiliyeti olduğunu şu şekilde tespit ediyoruz:

İstinaf Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı sonucunda istinaf ceza dairesince yapılan değerlendirme, yeniden ya da tekrar bir yargılama mahiyetinde olmadığı için TCK'nın 66/5. maddesi hükmünün bu kanun yolu bakımından uygulanabilme imkânı bulunmamalıdır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı üzerine Genel Kurulca verilen bozma kararı, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi kararı doğrultusunda, uyumsuzluğun esasına ve maddi vakıaya ilişkin olarak yeniden değerlendirme zorunluluğunun bulunması halinde duruşma açılmak suretiyle temel muhakeme işlemlerinin yeni baştan yapılması gerektiğinden yargılamanın tekrar, yeniden yapılması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle TCK'nın 66/5.

⁵⁷ Maddeler şu şekildedir: “Madde 321- (1) Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar, yeterli derecede doğrulanmaz veya 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir. (2) Aksi hâlde mahkeme, yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verir. (3) Bu madde gereğince verilen kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.” “Madde 323- (1) Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir. (2) Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez. (3) Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddi ve manevi zararlar bu Kanununun 141 ilâ 144 üncü maddeleri hükümlerine göre tazmin edilir.”

maddesi hükmünün bu kanun yolları bakımından uygulanabilme imkânı olmalıdır.

Bunun bir sonucu olarak, bu hallerde dava zamanaşımının suçta yani fiile ilişkin bir olgu olduğu hususundaki temel kabule, sürenin başlangıcı itibariyle bir *istisna* getirilmiş olmaktadır. Dolayısıyla bu üç durumda dava zamanaşımı süresi suç tarihinden itibaren değil, sıfırdan, yani Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı bakımından Genel Kurulca bozma kararı, yargılamanın yenilenmesi bakımından “*yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına*” kararı, kanun yararına bozma bakımından ise CMK’nın 309/4.b maddesi uyarınca Yargıtay ceza dairesinin bozma kararı tarihi itibariyle yeni baştan başlayacaktır.⁵⁸

Kanaatimizce, kanun koyucu TCK’nın 66/5. maddesinde öngörülen kuralı, kendine özgü bir hüküm olarak öngörmüş olup, bilinçli olarak dava zamanaşımı süresini kesen bir neden olarak düzenlememiştir. Zira bu hüküm bir kesme nedeni olarak öngörülmüş olsa idi 67. madde kapsamında düzenlenmesi gerekirdi.⁵⁹ Dolayısıyla bu hükmün

⁵⁸ Aynı yöndeki görüş için Bkz.: Aydın Kuyucu, *Ceza Yargılaması Hukukunda Kanun Yararına Bozma*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 218-219; Mehmet Tan, *TCK Genel Hükümler C. II*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 2413-2414; Kayaççiçek, s. 463.

⁵⁹ “Bilindiği üzere dava zamanaşımını kesen nedenler, kanun koyucunun ceza davasının ilerlemesi bakımından özel önem atfettiği ceza muhakemesi işlemleridir. Kanun koyucu hangi işlemlere kesici etki tanıdığını, kanunun 68. maddesinin ikinci fıkrasında sınırlı olarak saymıştır ve bu nedenlerin kıyas yolu ile genişletilmesi mümkün değildir. İncelememizin konusu olan dava zamanaşımını yeniden başlatan neden, 5237 sayılı TCK’da diğer kesme nedenleriyle birlikte değil, zamanaşımının düzenleyen 66. maddede düzenlenmiştir. Bu durum yargılamanın yenilenmesi halinde dava zamanaşımının yeniden başlaması konusunu düzenleyen 66. maddenin besinci fıkrasının diğer kesme nedenlerinden, kanunun sistematigi açısından bilinçli olarak ayrıldığı izlenimini uyandırmaktadır. Buna ek olarak, kesme nedenleri ile söz konusu hüküm arasındaki temel fark, kesme nedenlerinin ortaya çıkabileceği zaman diliminde kendisini göstermektedir. Dava zamanaşımının kesen bir nedenin ortaya çıkabilmesinin ön şartı, dava zamanaşımı süresinin işlemekte olmasıdır. Oysaki 66. maddede yargılamanın yenilenmesi halinde dava zamanaşımını düzenlenmektedir ve yargılamanın yenilenmesi ancak kesin bir hükme karşı söz konusu olabilir. Bu hükümlerden mahkûmiyet, dava zamanaşımının ortadan kalkarak ceza zamanaşımı süresinin işlemeye başlamasına, diğer hüküm çeşitleri ise ceza davasının, dava zamanaşımı süresini de beraberinde götürerek, ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Buna göre yargılamanın yenilenmesi halinde zamanaşımını yeniden başlamasını düzenleyen hüküm hiçbir şekilde dava zamanaşımını kesen bir neden olarak nitelendirilemez. Zira bu halde kesme sebebinin varlığının ön şartı olan işlemekte olan bir dava zamanaşımı süresi söz konusu değildir.” Taner, s. 155-156; Aynı yöndeki görüş ayrıca için Bkz.: Demirbaş, s. 763; Özar, s. 87; Kayaççiçek, s. 457; Osman Yaşar/Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. II*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 2155; Kuyucu, s. 216. Bir görüşe göre bu hüküm özel bir kesme nedeni olarak değerlendirilmelidir. Bkz.: Koca/Üzülmez, s. 1326. Süheyl Donay, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, 1. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2007, s. 109; Bir görüşe göre ise; “Kanun koyucunun amacı bu olsa bile bir şekilde kanundaki dava zamanaşımı sürelerinin tamamlanması sonucunda artık kazanılmış hak olabilecek bir

uygulanması halinde dava zamanaşımı süresinin, suç tarihinden itibaren başlatılarak en fazla ne kadar olacağına ilişkin 67/4. madde hükmü farklı bir şekilde yorumlanarak, zamanaşımı süresinin Genel Kurulun bozma, yargılamanın yenilenmesi veya kanun yararına bozma kararı tarihi itibarıyla başlatılması gerekecek, bu tarihten sonraki durma ve kesme halleri bakımından ise 67. madde hükümleri uygulanacaktır.

Son olarak belirtilmelidir ki, TCK'nın 66/5. maddesi bir emredici norm niteliğinde olduğundan ve maddenin uygulamasına ilişkin bir istisna öngörülmemiş bulunduğundan, *kanaatimizce* yeniden, tekrar yargılama sonucu doğuran kararın veya kararın verilmesine neden olan kanun yoluna başvuru talebinin sanığın lehine veya aleyhine olması arasında bir fark bulunmaksızın her halükarda dava zamanaşımı süresinin baştan itibaren yeniden işlemeye başlayacağı kabul edilmelidir.⁶⁰

Bununla birlikte, *bize göre olması gereken*, söz konusu hükmün ancak sanık lehine yapılan olağanüstü kanun yolu denetimi bakımından geçerli olmasıdır. Dolayısıyla söz konusu düzenleme bu haliyle sanık aleyhine hakkaniyete uygun olmayan sonuçlara yola açabilecek ve dava zamanaşımının gerekliliğine ilişkin teorik amaçları gölgede bırakabilecek mahiyettedir.

Bu açıklamalar ışığında *kanaatimizi özet olarak yeniden ifade etmek gerekirse*; TCK'nın 66/5. maddesi hükmü CMK'da öngörülen olağanüstü kanun yolları kapsamında yapılan denetim üzerine, ilgili derece mahkemesince maddi vakianın yeniden ele alınarak, yargılamaya ilişkin temel muhakeme işlemlerinin duruşma açılmak suretiyle yeniden yargılamaya tabi tutulmasını gerektiren tüm haller bakımından uygulanmalıdır.

durumun önüne, sürenin yeniden başlayacağı yönünde bir hüküm düzenleyerek geçmeye çalışmak pek uygun olmamıştır. Kanaatimizce yargılamanın yenilenmesi durumu dava zamanaşımı süresini en baştan başlatan bir neden olarak düzenlemek yerine bunu dava zamanaşımı süresini uzatan özel bir uzama sebebi olarak kabul etmek ve bu şekilde düzenlemek daha yerinde olurdu. Bu özel uzatma sebebinin süresi ise hiç şüphesiz kanun koyucunun takdirinde olacaktır." Özbek ve diğerleri, s. 728. Bir başka görüşe göre; söz konusu düzenlemeyi dava zamanaşımını kesen bir neden olarak değil durma benzeri bir neden olarak değerlendirmek gerekmektedir. Bkz.: Alşahin, s. 136-137.

⁶⁰ Bu nedenle, söz konusu hüküm karşısında, doktrinde bazı yazarlar tarafından özellikle yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna ilişkin olarak, başvurunun sanığın aleyhine olması halinde genel dava zamanaşımı hükümlerinin uygulanması gerektiği yönündeki düşünceye katılmamaktayız. Bkz.: "Dava zamanaşımı, bütün olağanüstü kanun yollarında olduğu gibi, kaide olarak, yargılamanın yenilenmesine tesir eder. Fakat lehe yenileme bakımından bir istisna vardır: Zamanaşımı lehe yenileme davasının açılmasına, açılmışsa yargılamanın yapılmasına engel olmaz. Buna karşılık aleyhe yenilemede zamanaşımı bakımından istisna gerekmez. Aynı şekilde, genel af da, lehe yenilemelere engel değildir." Yenisey/Nuhoğlu, s. 1328.

Şüphesiz bu *görüşümüz*, söz konusu düzenlemenin lafzı ile getiriliş amacına uygun olarak yapılabilecek en makul yorum biçimidir. *Esasen bize göre*, bir yargılama makamınca verilmiş olan kesin hükmün otoritesinin, sistemindeki kurumların temel işlevlerini ortadan kaldıracak nitelikteki yorumlarla, sarsılmaması için gerekli önlemler alınmalıdır. Olağanüstü kanun yolları ile yapılan denetim faaliyeti sonucunda yeni bir hüküm verilmesi, kesin hükmün otoritesini kaldıran çok istisnai hallerdir. Dolayısıyla bu istisnai hallerde, fiilin cezalandırılabilmesini engelleyen dava zamanaşımı kurallarının net, anlaşılır ve özellikle sistemin aksak ve geç işlemeden kaynaklı olarak ortaya çıkan durumun failin aleyhine adaletsiz sonuçlara yol açmayacak bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu itibarla; söz konusu kanun maddesinin gerek ifade biçimi ve gerekse ceza mevzuatımızda kullanılan genel terminolojiyle uyumlu olmadığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Doktrinadaki görüş farklılıkları ile aşağıda değerlendirmeye tabi tutmaya çalışacağımız Yargıtay kararlarından da anlaşılacağı üzere, konuyla ilgili olarak 765 sayılı TCK döneminde de bulunan tereddütler, yeni TCK'da net, anlaşılır ve uygulamada tereddüde mahal vermeyecek bir kanun metni ile giderilmediği için halen devam etmektedir. Bu nedenle söz konusu maddenin yeniden ele alınarak, bu tereddütleri giderecek, kanun koyucunun amacını net bir şekilde ortaya koyacak bir formülasyonla yeniden düzenlenmesinde zaruret bulunmaktadır.

C. Yargıtay Uygulaması Bağlamında Değerlendirmeler

1. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı Bakımından

Konu bağlamında en sık karşılaşılan sorun Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazına ilişkin uygulamada ortaya çıkmaktadır.

CMK'da (m. 308) bir olağanüstü kanun yolu olarak düzenlenen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazında uyuşmazlığa konu karar bir Yargıtay ceza dairesi kararıdır.⁶¹ Kanunda aksi yönde bir düzenleme bulunmadığı için kural olarak Yargıtay ceza dairelerince verilen hem

⁶¹ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazının hukuki niteliği ile ilgili olarak doktrinadaki güncel tartışmalar için Bkz.: Emre Oğuz Meriç, "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, Özel Sayı, C. 21, Y. 2019, s. 1097-1140; Sacit Yılmaz, "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının İtirazı (CMK md. 308)", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 1, S. 41, Y. 2020, s. 113-150; Hüseyin Turan, "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazının Silahların Eşitliği İlkesi Kapsamında İncelenmesi", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 185-186, Ocak-Şubat 2020, s. 21-46; Uğur Ersoy, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuki Çare ve Kanun Yolu Kavramları Bağlamında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi", *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 29, Y. 2015, s. 67-124.

onama, hem de bozma kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilmektedir.^{62 63}

Bu kanun yolu iki halde söz konusu olabilmektedir.

Birinci hal, dairece verilen kararın başvuruya tebliğ edilmesi üzerine, otuz gün içerisinde yapılan inceleme sonucunda sanığın hem lehine, hem de aleyhine olarak itiraz yoluna gidilmesidir.

İkinci hal ise daire kararının başvuruya tebliğ edilmesinden sonra otuz gün içerisinde itiraz yetkisinin kullanılmaması üzerine kararın derece mahkemesine gönderilmesi üzerine; bozma yapıldı ise ilgili derece mahkemesince davanın görülmeye devam edildiği süreçte, onama yapıldı ise herhangi bir zamanda, daire tarafından verilen kararda sanık sıfatına sahip olan kişi tarafından başvuru talepte

⁶² Hakan Hakeri/Yener Ünver, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 790; Talas, s. 167; Meriç, s. 1111; Turan, s. 27. Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarında da bozma ve onama ayrımı yapılmaksızın itiraz yoluna gidilebileceği ifade edilmiştir: “Yargıtay Ceza Dairelerince verilen bozma kararları da dâhil tüm kararlarda esaslı hukuka aykırılık olduğunu düşünen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, lehe itirazda süre şartı olmaksızın, re’sen veya istem üzerine bu kararlara karşı itiraz kanun yoluna başvurabilir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 01.10.2013 tarih ve 2013/7-314 Esas, 2013/394 Karar sayılı kararı; 29.03.2011 tarih, 2011/3-49 Esas, 2011/28 Karar sayılı kararı, UYAP Karar Bilgi Bankası. “Yargıtay ceza dairelerinin sadece ‘onama’ kararlarına karşı değil, ‘bozma’ kararlarına karşı da itiraz yoluna gidilebilir. Bu durumda kesinleşmemiş olan bir karara itiraz edildiğinden, itiraz yolu, olağan kanun yolu gibi düşünülebilir de, yine burada Başsavcının tek yanlı bir irade beyanı vardır ve bu durum itiraz yolunu, olağanüstü kanun yolu yapmaktadır. Pratikte bu konu şu açıdan önemlidir: Gerek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda ve gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmakta aranan temel kriter, iç hukuk yollarının tüketilmesidir. Eğer itiraz yolu, olağan kanun yolu olarak kabul edilirse, tarafların Anayasa Mahkemesi veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmadan önce, itiraz yoluna başvurmaları ve sonucuna göre hareket etmeleri gerekecektir. Ancak kanaatimizce, itiraz yolu olağanüstü kanun yolu olduğundan, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gidilmesinde, bu yola başvurmaya ve başvuru sonucunu beklemeye gerek yoktur.” Yılmaz, s. 121. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı ve Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ilişkisi ile ilgili olarak ayrıca Bkz.: Akif Yıldırım, “Bireysel Başvuru Öncesinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına İtiraz Kanun Yolunu İşletmesi İsteminde Bulunulması, Tüketilmesi Gereken Bir Yol mudur?”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 9, S. 97, Eylül 2014, s. 95-97.

⁶³ Bozma kararı ile yargılamanın kesin bir hükümlerle sonuçlanmadığı için bu kararlara yönelik itiraz yoluna gidilemeyeceği yönündeki görüşler için Bkz.: Nurullah Kunter/Feridun Yenisey, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, C. II, Beta Basım Yayın, İstanbul 2003, s. 1231; Centel/Zafer, s. 952; Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 305-306; Nurullah Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Sermet Matbaası, 5. Baskı, İstanbul 1955, s. 751; Öztürk ve diğerleri, s. 762; Cumhur Şahin, “Kanun Yoluna Başvurma Hakkı Bağlamında Temyiz Edilebilen ve Edilemeyen Kararlar (Ceza Muhakemesinde Kesinlik Sorunu)”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, Aralık 2013, s. 119; Çetin Arslan, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı İtirazı (CMK Md. 308)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Y. 2, S. 5, Aralık 2007, s. 126, 140; Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016, s. 648.

bulunması üzerine veya başsavcılıkça kendiliğinden, sanığın lehine olmak kaydıyla, itiraz yoluna gidilmesidir.

Konumuz bakımından bu iki hal arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. İkinci haldeki yaptırımın infazı sürecinde veya sonrasında herhangi bir zamanda sanık tarafından yapılan itiraz bakımından kesinleşme sorunu ve sanık lehine gidildiği için süre sınırlaması bulunmadığından uygulamada bir tereddüt yaşanmamaktadır.

Bununla birlikte ilk halde, daire kararı öncelikle başsavcılığa tebliğ edilmekte ve başsavcılıkça otuz günlük süre içerisinde itiraz kanun yoluna gidilip gidilmeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu zaman dilimi içerisinde kararın, henüz bir kül halindeki Yargıtay'dan çıkıp mahalline iletilmemesi ve tarafların resmen haberdar edilmemesi nedeniyle kesinleşip kesinleşmediği hususunda doktrinde iki farklı görüş bulunmaktadır.

İlk görüşe göre; bu süre içerisinde daire kararı henüz kesinleşmemiştir ve kesinleşme ancak başsavcılığa tanınan otuz günlük sürenin dolması ile mümkün olmaktadır.⁶⁴ Bu görüş doğrultusunda kesinleşme sürecinin şu şekilde gerçekleşeceği söylenebilir: Başsavcı tarafından bu süre içerisinde itiraz yoluna başvurulduğu takdirde, ilgili daire tarafından bir düzeltme kararı verilmesi halinde kararın tekrar başsavcılığa tebliği ile otuz günlük sürenin dolması halinde karar kesinleşmektedir. Bununla birlikte kararın, itirazın yerinde görülmemesi nedeniyle daire tarafından Genel Kurula gönderilmesi sonrasında Genel

⁶⁴ Bkz.: Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 657; Ugur Alacakaptan, "Temyiz Mahkemesi Başsavcılığının Yaptığı İtiraz Hükmün Kesinleşmesine Mani Olur mu?", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 1-4, Y. 1967, s. 289-290; Hakeri/Ünver, s. 791; Tosun, s. 19; Arslan, s. 122; Turan, s. 27. *Soyaslan'a* göre, otuz günlük süre öngörülmüş olması kesinleşmeyi engellemekte, böylece farklı kesinleşme tarihleri ortaya çıkmamakta, ancak otuz gün içinde başvurulduğunda karar henüz kesinleşmediği için yapılan itiraz olağan, otuz günlük sürenin sonrasında başvurulduğunda ise kesinleşme söz konusu olduğundan yapılan itirazın olağanüstü kanun yolu olarak kabulü gerekmektedir. Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2010, s. 576. *Talas*, bu kanun yolunun olağan kanun yolu niteliğinde olmadığını ancak otuz günlük süre içerisinde de daire kararının kesinleşmiş olmadığını kabul etmektedir. *Talas*, s. 164. *Ersoy*, kanun yollarıyla ilgili olarak kanun yolu ve hukuki çare ayrımı yapmakta ve kesinleşmeyi önleyen erteleyici etkiye sahip olduğundan bahisle itirazın, kararın kesinleşmesini engelleyen bir kanun yolu olduğunu kabul etmektedir. *Ersoy*, s. 93. *Akkaya*, bu yolun, bozma kararlarına karşı gidildiğinde olağan; ret, onama ve düşme kararlarına karşı gidildiğinde ise olağanüstü kanun yolu niteliğinde olduğunu kabul etmektedir. Çetin Akkaya, *Öğreti ve Yargısal Uygulamalar Işığında Kanun Yararına Bozma ve Yargıtay C. Başsavcısının İtiraz Yetkisi*, Kartal Yayıncılık, Ankara 2007, s. 2. *Meriç* ise, bu kanun yolunun, başvuru yetkisinin münhasıran Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına verilmesi nedeniyle olağanüstü kanun yolu olduğunu, kesinleşmenin ise ilamın Başsavcılığa verilmesinden itibaren otuz günlük sürenin dolmasıyla veya bu süre içerisinde başvuru yapıldığında Ceza Genel Kurulunca karar verildiğinde söz konusu olacağını ifade etmektedir. *Meriç*, s. 1110.

Kurulca yapılan değerlendirme sonucunda verilecek kararın niteliğine göre kesinleşme hususu farklılık arz edecektir. İtiraza tabi olmayan bir karar veya sanık aleyhine süresi içerisinde yapılmamış bir itiraz söz konusu olduğunda Genel Kurulca itiraz usulden reddedilecektir. Esasa girildiği takdirde ise itiraz yerinde bulunmaz ise esastan ret kararı verilecektir. Her iki ret kararı tarihi itibarıyla daire kararı kesinleşmiş olacaktır. Daire kararının bozulması ve dosyanın mahalline gönderilmesi halinde ise yargılamaya devam olunacağından kesinleşme söz konusu olmayacaktır.

Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise; daire kararı onama niteliğinde ise bu karar, verilmekle kesin bir karardır ve kararla birlikte kovuşturma veya olağan ceza muhakemesi süreci son bulmaktadır.⁶⁵ Olağanüstü kanun yollarının ortak özelliği kesin nitelikli kararlar aleyhine gidilebilmesidir ve bu kanun yolu CMK'da olağanüstü bir kanun yolu olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla, otuz günlük süre içerisinde başsavcının re'sen itirazına ya da kararın mahalline iletilmesi ve tarafların haberdar edilmesi sonrasında sanığın talebi veya yine başsavcının re'sen harekete geçmesi ile yapılan itiraz arasında bir fark bulunmamaktadır.

Uygulamada bozma kararları yargılamayı sonuçlandıran kararlar olmadığından, karar sonrasında meselenin ilk derece ya da istinaf mahkemesince yeniden ele alınması nedeniyle bu kararlar aleyhine itiraz yoluna çok nadiren gidilmektedir. Buna karşın, onama kararları yargılamayı sonlandıran kararlar olduğu ve derece mahkemelerince meselenin yeniden ele alınması mümkün olmadığı için itiraz kanun yolu, söz konusu kararlardaki hukuka aykırılığın tespiti ve giderilmesi için etkili bir kanun yolu olarak kullanılmaktadır.

Bu açıklamalar ışığında dava zamanlaşımının bu kanun yoluna etkisi hususunda şu değerlendirmelerde bulunulabilir:

Dairenin onama niteliğindeki kararı, verilmekle kesin bir karar olduğu için dava zamanlaşımı süresi de son bulmaktadır. Çünkü artık fiile ilişkin olağan muhakeme süreci tamamlanmıştır ve bu andan sonra dava zamanlaşımını durduran veya kesen bir nedenin ortaya çıkması mümkün bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu aşamadan sonra yapılacak işlemler zamanlaşımı süresi dışında mütalaa edilmelidir. Zira dava zamanlaşımı süresi, istisnalar haricinde suçun işlendiği tarihten itibaren başlamakta, soruşturma ve kovuşturma evreleri boyunca devam etmektedir. Olağan kanun yolu denetimi kovuşturma evresine dâhil olmakla birlikte olağanüstü kanun yolu denetimi kovuşturma evresine dâhil bulunmamaktadır. Bu nedenle lehe ya da aleyhe gidilmiş olması

⁶⁵ Veli Özer Özbek/Pınar Bacaksız/Koray Doğan Tepe, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 809; Yılmaz, s. 134; Centel/Zafer, s. 952; Aslan, s. 143; Kayanççek, s. 464; Osman Yaşar, *Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, C. III*, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 3609.

arasında bir fark bulunmaksızın itiraz kanun yolunda geçen süre dava zamanaşımı süresinden sayılmamalıdır.

Konu bağlamındaki **Yargıtay Ceza Genel Kurulu** kararlarını 765 sayılı TCK ve 5237 sayılı TCK dönemindeki uygulamalar bakımından ayrı ayrı ele almakta yarar bulunmaktadır.

Genel Kurulun, 5237 sayılı TCK dönemindeki kararlarında da atıfta bulunulan **1993 tarihli** bir kararında⁶⁶ şu tespitler yapılmıştır:

- Dairenin onama kararı kesindir.
- Onama kararına yönelik itiraz üzerine Genel Kurulca itirazın reddine karar verildiği takdirde daire kararı ile Genel Kurul kararı arasında geçen süre dava zamanaşımı süresinden sayılmaz.
- İtirazın Genel Kurulca kabul edilerek ilk derece mahkemesi kararının bozulması halinde ise, onama kararı ile Genel Kurul kararı arasında geçen süre dava zamanaşımı süresinin hesaplanmasında dikkate alınarak şayet süre dolmuş ise Genel Kurulca düşme kararı verilmelidir.⁶⁷

⁶⁶ “...Temyiz yargılaması sonunda özel dairelerin (onama) kararları üzerine karar kesinleştiğine göre, bu karara Yargıtay C. Başsavcılığınca itiraz halinde öncelikle işin esasına gidilmeli, hukuka aykırılık bulunmadığı, bir başka anlatımla özel daire kararı yerinde görüldüğü takdirde, Ceza Genel Kurulunda yapılan inceleme sırasında zamanaşımı süresi dolmuş olsa bile bu husus göz önüne alınmamalıdır. Ancak, özel daire onama kararı hukuka aykırı görülerek kaldırıldığı ve yerel mahkeme hükmü bozulduğu takdirde Ceza Genel Kurulunda inceleme yapılırken dava zamanaşımı süresi dolmuş bulunursa, CYUY.nın verdiği yetkiye dayanılarak esastan veya usulden karar bozulursa dava zamanaşımı nedeniyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmelidir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 10.05.1993 tarih ve 4-11 Esas, 151 Karar sayılı kararı. Bkz.: Vural Savaş/Sadık Mollamahmutoglu, *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu, C. II*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1995, s. 1766-1768.

⁶⁷ Karara muhalif kalan üyelere muhalefet şerhlerinde şu ifadeleri kullanmışlardır: “...I- C. Başsavcılığı itirazının ‘olağanüstü bir kanun yolu’ olduğu doktrinde tartışmalı bir konu olduğu gibi; ‘hükmün kesinleşmesini engellediği’ yolunda, üzerinde durulması gereken ve içtenlikle benimsediğimiz görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden bazılarında aşağıda değinilmiştir: A- CMUK.nun 322. maddesinde hükme bağlanmış bulunan itiraz ve karar tashihi müesseseleri yalnız bizde mevcuttur ve daha ziyade istinat derecesinin yokluğunun husule getirebileceği sonuçları hafifletmek amacıyla hizmet ederler. Müesseselerin memleketimize has oluşu yüzünden, yabancı doktrin, mevzuat ve içtihatlarda işe yarayabilecek izah tarzlarına ve çözüm yollarına rastlamak mümkün değildir. Bununla beraber, müesseselerin genel karakterine bakarak sonuca varmanın mümkün olduğunu sanıyorum. Başsavcıya tanınmış olan itiraz yolu, itiraz ve temyiz gibi olağan kanun yollarının temel niteliğine uygun bir hüviyet taşımaktadır. Gerçekten, nasıl itiraz ve temyiz yollarında, bir mahkeme tarafından verilmiş olan karar, onun dışında bir merciin tetkikine sunuluyorsa, 322. maddedeki itiraz yoluna başvurulduğu takdirde, tashihi karar yolunun aksine, kanaat bahsi görülmeyen Daire kararı başka bir mercide, yani Ceza Genel Kurulu’nda incelenmektedir. Olağan kanun yollarına, henüz kesinleşmemiş olan kararlara karşı başvurulduğuna göre, kanun yolu niteliği arz eden Başsavcının İtirazının da hükmün kesinleşmesini önlediği neticesine varılmalıdır. Karar aleyhine Başsavcılık tarafından itiraz edilmesinin kesinleşme neticesinin doğmasına mani olması gerektiği görüşünü

5237 sayılı TCK döneminde Genel Kurulun 2011 tarihli iki farklı kararında⁶⁸ şu tespitler yapılmıştır:

teyit eden başka gerekçeler de vardır. Bir kere, kanun, 322. maddenin son fıkrasında, karar tashihi yoluna başvurulması halinde, Savcılıkça infazın tehiri kararlaştırılmadıkça, hükmün infaz olunacağı kaydedildiği ve böylece karar tashihi yolunun kesinleşmeye mani olamayacağı belirtildiği halde, itiraz müessesesini hükme bağlayan 5. fıkrasında böyle bu kaydı ileri sürmek lüzumunu hissetmemiştir. Bundan çıkarılacak netice sadece şu olabilir: İtiraz Yoluna Gidilmesi Halinde Hüküm İnfaz Edilemez. Kesinleşen hükümlerin infazı kaidedir. Bu kaideden, ancak, sarih istisnaların kanunen konulması halinde inhiraf etmek mümkündür. Mesela, tashihi karar yolunda, kanun koyucu bu şekilde hareket etmiştir. İtiraz söz konusu olduğunda, herhangi bir sarih hükmün yokluğu, hüküm kesinleşmemiş olacağı cihetle, kanun koyucunun bu anlamda bir lüzüm görmediği şeklinde yorumlanabilir. Kesinleşmemiş mahkeme kararlarına karşı açık olan kanun yolları, yani olağan kanun yolları, kanunun tayin ettiği süreler veya belli bir soruşturma safhası zarfında kullanılmalıdır. Acele itiraz ve temyiz yollarında süre kanun tarafından kesinlikle tespit edilmiş, adi itirazda, itirazın aynı soruşturma safhası içinde yapılması öngörülmüştür. Buna mukabil, kesinleşmiş mahkeme ve hâkim kararları için açık bulunan muhakemenin iadesi, Yazılı Emirle Bozma, Tahsisi Karar gibi yollara, herhangi bir süreyle bağlı kalınmaksızın başvurulabilir. Bu nitelik hepsinde ortaktır. Kanun koyucu, Başsavcılığa tanımış olduğu itiraz hakkının, Daire kararından itibaren, 30 gün içinde kullanılmasını şart koşmakla, bu müesseseyi olağan kanun yolları içinde mütalaa ettiğini göstermiştir. Öte yandan, izahına çalıştığımız görüşün aksine, Başsavcılığın, Daire kararını CGK. nezdinde itiraz etmesine rağmen hükmün kesinleşmiş olduğu kabul edilecek olursa, TCK.nun zamanaşımı hakkındaki hükümleri gereğince, ceza zamanaşımının da işlemeğe başladığını kabul etmek lazımdır. Oysa 322. madde hükmü gereğince, itiraz yoluna başvurulursa, ceza infaz edilemez. Başka bir deyişle, infazla görevli makamlar, mahkûm edilen kimseyi infaz için tutamazlar. Mahkumun, infaz makamları tarafından infaz için tutuklanmamasına rağmen, ceza zamanaşımının işleyeceğini, böylelikle, hükmün CGK.ca onayı itirazın reddedilmesi tarihine kadar, hükümlünün, hakkı olmayan bir lütfâ mazhar olabileceğini kabule müncer olan bu görüşün makul sayılamayacağı ortadadır. İtiraz edilmesinde halinde, ceza zamanaşımının, itiraz hakkında bir karar verilinceye kadar duracağı da söylenemez. Zira, zamanaşımını durduran ve kesen sebepler kanunda gösterilir. Oysa kanunda böyle bir durma sebebi yoktur. Esasen, mevzuatımız, yasama organı üyeliği hariç, ceza zamanaşımını durduran bir sebep kabul etmemiştir. Bu sebeplerle bir Daire kararına karşı, Başsavcılık makamı tarafından CGK. nezdinde itirazda bulunulduğu takdirde hükmün kesinleşmeyeceğini, dolayısıyla CGK. mesele hakkında onama kararı verinceye kadar dava zamanaşımının devam edeceğini kabul etmek gerekecektir. Bunun mantıki sonucu ise, mesele, CGK.da incelenmekteyken zamanaşımı süresi dolduğu takdirde, merciin düşme kararı vermesidir. Eğer, itirazın, hükmün kesinleşmesine mani olmadığı kabul edilecek olursa, itirazın Genel Kurulca yerinde görülüp Daire kararının bozulması ve mahalli mahkemeye gönderilmesinden sonra, mahkemenin, zamanaşımı sebebiyle düşme kararı vermemesi gibi hukuken terviç edilemeyecek bir sonuca varılacaktır.” Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1768.

⁶⁸ “...İtiraz nedeni konusunda varılan bu sonuç ve yerel mahkeme hükmünün, itiraz yasa yolu üzerine Ceza Genel Kurulunca belirtilen Yasaya aykırılıklar nedeniyle bozulmasına karar verilerek davanın derdest hale geldiği nazara alındığında, Özel Daire düzeltilerek onama kararı ile kesinleşen ilamin ortaya çıkan bu yeni durum karşısında zamanaşımı yönünden de değerlendirilmesi zorunluluğu doğmuş olup, zamanaşımı yönünden somut olayın değerlendirilmesine geçildiği aşamada bir Genel Kurul üyesince Özel Daire onama kararı ile Ceza Genel Kurulu inceleme tarihi

arasında geçen sürenin dava zamanaşımının hesaplanmasında göz önünde bulundurulup bulundurulamayacağını tartışılması gerektiği ileri sürüldüğünden bu hususun incelenmesine geçilmiştir... 1412 sayılı CYUY'nun 322. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenen 'Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı', 5271 sayılı CYY'nın 308. maddesinde 'olağanüstü itiraz yasa yolu' adı altında benzer düzenlemeye konu edilmiştir. 1412 sayılı Yasanın 322/4. maddesi; 'Ceza dairelerinden birinin kararına karşı Cumhuriyet Başsavcısı, ilamın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir' biçiminde iken 5271 sayılı Yasanın 308. maddesi; ...hükmünü taşımaktadır. 5271 sayılı CYY'nın 308. maddesinde yer alan düzenleme, 1412 sayılı CYUY'nun 322. maddesinin 4. fıkrasının kısmen tekrarı niteliğinde ise de, şu yönleriyle anılan hükümden farklıdır. 1- 1412 sayılı CYUY'nda olağan ve olağanüstü yasa yolları ayrımı yapılmadığı halde, 5271 sayılı CYY'nda olağan ve olağanüstü yasa yolları ayrımı yapılarak, 308. maddedeki düzenlemeye olağanüstü yasa yollarına ilişkin bölümde yer verilmiştir. 2- 5271 sayılı CYY'nın 308. maddesinde sanık lehine itirazda süre aranmayacağı kabul edilerek, tüm olağanüstü yasa yolları için geçerli olan süreye bağlı olmama ilkesi bu yasa yolu için de kabul edilmiş ve ayrıca karar düzeltme yolunun terk edilmesi nedeniyle doğabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Ceza Genel Kurulunun 17.03.1998 gün ve 18-91 sayılı kararında da belirtildiği üzere Yargıtay Ceza Dairelerinin temyiz yargılaması sonunda verdikleri kararların kesinliği evrensel bir ilkedir. Ancak yasa koyucu hukuka aykırı gördüğü Özel Daire kararlarına karşı Yargıtay C. Başsavcılığına itiraz yolu tanıyarak Ceza Genel Kurulunun hakemliğine başvuru yolunu açmıştır. Olağanüstü yasa yollarının en temel özelliği, kesinleşmiş hükümlere karşı başvuru istisnai nitelikte yasa yolları olmalarıdır. Bu nedenle öğretide büyük çoğunluk bugünkü yasal sistemde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Özel Dairelerin yalnızca onama kararlarına karşı itiraz yasa yoluna başvurulabileceği görüşünde ise de, Ceza Genel Kurulunun 10.04.2007 gün ve 63-87 sayılı kararında yasada sınırlama bulunmadığı ve olağanüstü de olsa Başsavcılık itirazının bir hak arama yöntemi olduğu kabul edilerek, bozma kararları hakkında da bu yola başvurulabileceği kabul edilmiştir. Yargıtay ilgili Ceza Dairesince bir hüküm onanmakla kesinleşmekte ve kesinleşme anına kadar işleyen dava zamanaşımı bu aşamada sona ermektedir. Nitekim 09.05.1956 gün ve 6/4 sayılı İBK'nda, onama ile hükmün kaziyeyi muhkem hale geleceği açıkça belirtilmiştir. 1412 sayılı CYUY'nın yürürlükte bulunduğu dönemde Yasanın 322. maddesindeki itiraz yoluna başvurulması halinde de zamanaşımının işleyeceği öğretide bir kısım yazarlar tarafından kabul edilmiş, nitekim Ceza Genel Kurulunun 10.05.1993 gün ve 11-151 sayılı kararında Özel Daire onama kararı yerinde görüldüğü takdirde Ceza Genel Kurulunda yapılan inceleme sırasında dava zamanaşımı süresi dolmuş bulunsa bile bu hususun göz önüne alınmayacağı, ancak Özel Daire onama kararı hukuka aykırı görülerek kaldırıldığı ve yerel mahkeme hükmü bozulduğu takdirde, Ceza Genel Kurulunda inceleme yapılırken dava zamanaşımı süresinin dolmuş olması halinde kamu davasının zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekeceği kabul edilmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazı 5271 sayılı CYY'nda olağanüstü bir yasa yolu olarak düzenlenmiş olduğundan, anılan Yasa döneminde yapılan itirazlar yönünden böyle bir ayrıma gerek bulunmamaktadır. Olağanüstü yasa yollarına ilişkin tüm ilke ve kurallar yasalarda aksi belirtilmedikçe bu yasa yolu için de uygulanmalıdır. Yasa yararına bozma ve yargılamanın iadesinde dava zamanaşımına ilişkin hükümler ancak yasanın açıkça izin verdiği hallerde uygulanabiliyorsa, Yargıtay C. Başsavcılığı itirazında da aynı şekilde hareket edilmelidir. Dolayısıyla, 5271 sayılı CYY'nda olağanüstü bir yasa yolu olarak düzenlenmiş olan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazı üzerine yapılan incelemede, Ceza Genel Kurulunca itirazın kabulü halinde, Özel Daire onama kararı ile Ceza Genel Kurulunun karar tarihi arasında geçen sürenin dava zamanaşımının hesaplanmasında göz önünde *bulundurulmaması* gerektiğinin kabulü zorunludur. Ancak itirazın kabulü üzerine dosyanın derdest hale gelmesi nedeniyle yargılamaya devam edildiğinde Ceza Genel Kurulunca itirazın kabulü tarihinden

- Dairenin onama kararı kesindir.
- Dairenin onama kararı ile Genel Kurul tarafından verilen karar arasında geçen süre kural olarak dava zamanaşımı süresinden sayılamaz.
- Dairenin onama kararına yönelik itirazın Genel Kurulca kabul edilmemesi halinde, onama kararı ile Genel Kurul kararı arasında geçen sürede dava zamanaşımı işlemeyeceği için Genel Kurulca bu gerekçe ile düşme kararı verilemez.
- Genel Kurulca itirazın kabul edilmesi halinde, kabul tarihinden itibaren dosya derdest hale gelerek yargılamaya devam bulunduğu için bu tarihten itibaren, dairenin onama kararı ile duran dava zamanaşımı süresi işlemeye devam eder.⁶⁹

Genel Kurulun **2016 tarihli** bir kararında^{70 71}, 2011 tarihli karardan bir ölçüde farklı olarak şu değerlendirmeler yapılmıştır:

itibaren geçerli olmak üzere süre işlemeye devam edeceğinden dava zamanaşımı buna göre hesaplanmalıdır. Aksine, Özel Daire onama kararı ile Ceza Genel Kurulu inceleme tarihi arasında geçen sürenin dava zamanaşımının hesaplanmasında göz önünde bulundurulması gerektiğinin kabulü halinde, sanık lehine itirazda süre aranmadığından bahisle bir başka olağanüstü yasa yolu olan yasa yararına bozmaya dahi konu edilemeyecek nitelikte bir yasaya aykırılıktan dolayı somut olayda da olduğu gibi Özel Daire onama kararından çok uzun bir süre sonra itiraz yasa yoluna başvurulması neticesinde, itirazın kabulü ile yerel mahkeme hükmünün bozulması ve inceleme tarihi itibarıyla dava zamanaşımının dolduğundan bahisle kamu davasının düşürülmesi hak ve adalet ilkelerine aykırılık oluşturacak, yargı organına olan güvenini zedeleyecek ve ileride telafisi mümkün olmayacak sonuçların doğmasına neden olacaktır.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.11.2011 tarih ve 2011/6-94 Esas, 2011/133 Karar sayılı kararı. Bkz.: UYAP Karar Bilgi Bankası. Aynı yöndeki bir başka karar için Bkz.: Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.11.2011 tarih ve 2011/4-203 Esas, 2011/238 Karar sayılı kararı. Bkz.: UYAP Karar Bilgi Bankası.

⁶⁹ Karara muhalif kalan üyeler muhalefet şerhlerinde şu ifadeleri kullanmışlardır: “...Ceza Genel Kurulunun 10.05.1993 gün ve 11-151 sayılı kararında belirtildiği üzere, Yargıtay C.Başsavcılığı itirazı ile Özel Daire düzeltilerek onama kararı hukuka aykırı görülerek kaldırıldığı ve yerel mahkeme hükmü bozulduğu takdirde, Özel Daire düzelterek onama kararı ile Ceza Genel Kurulu inceleme tarihi arasında geçen sürenin dava zamanaşımının hesaplanmasında göz önünde bulundurulması, Ceza Genel Kurulunda inceleme yapılırken dava zamanaşımı süresinin dolmuş olması halinde kamu davasının zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekeceği, somut olayda da, 765 sayılı TCY'nın 491/ilk maddesinde düzenlenmiş olan hırsızlık suçunun 765 sayılı TCY'nın 102/4. maddesi uyarınca olağan dava zamanaşımı süresinin 5 yıl olarak belirlenmesi, zamanaşımını kesen en son işlemin ise 13.04.2005 tarihli yerel mahkeme mahkûmiyet kararı olması karşısında, bu tarihten itibaren 5 yıllık olağan zamanaşımı süresi, dosyanın Ceza Genel Kuruluna intikalinden çok önce 13.04.2010'da dolmuş olup, 1412 sayılı CYUY'nın 5320 sayılı Yasanın 8. maddesi uyarınca halen yürürlükte bulunan 322. maddesi uyarınca karar verilmesi olanaklı bulunduğundan, sanık hakkında hırsızlık suçundan açılan kamu davasının 765 sayılı TCY'nın 102/4 ve 5271 sayılı CYY'nın 223. maddeleri uyarınca düşmesine karar verilmesi gerekmektedir.”

⁷⁰ Karara konu olan 01.07.2010 tarihli ilk derece mahkemesi kararında dava zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle *düşme* kararı verilmiş ve bu karar Dairece 07.10.2013 tarihinde onanmıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının, onama kararına konu suçun vasıflandırılmasında hata yapıldığı gerekçesiyle 19.12.2013 tarihinde itirazda bulunması

üzerine Dairece dosya yeniden ele alınmış ve 17.02.2014 tarihinde ret kararı verilerek Genel Kurulun gündemine gelmiştir. Genel Kurulca itirazın kabulüne karar verilmiş ancak suçun yeniden vasıflandırmasıyla belirlenen tipi bakımından ise Dairenin 07.10.2013 tarihli onama kararı ile Genel Kurulunun 20.12.2016 tarihli kararının verildiği tarih aralığında 17.04.2014 tarihinde dava zamanaşımı süresinin dolmuş olduğu tespit edilerek Genel Kurulca düşme kararı verilmiştir.

71 “...Özel Daire çoğunluğu ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında oluşan ve Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyuşmazlık; sanık hakkında resmi belgede sahtecilik suçundan açılmış bir kamu davasının bulunup bulunmadığı, resmi belgede sahtecilik suçundan açılmış bir kamu davasının bulunduğu kabulü halinde sanığın eyleminin hukuki niteliğinin belirlenmesi ve buna bağlı olarak yerel mahkemenin hüküm kurduğu tarihte dava zamanaşımının dolup dolmadığının tespitine ilişkindir. 765 sayılı TCK'nun 342/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun yaptırımı iki yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis cezası olarak öngörülmüş olup, aynı Kanununun 102/3. maddesi uyarınca bu suçun asli dava zamanaşımı süresi on yıl, 104/2. maddesi göz önünde bulundurulduğunda kesintili dava zamanaşımı süresi ise onbeş yıldır. 5237 sayılı TCK'nun 204/1. maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun yaptırımı iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüş olup, aynı Kanununun 66/1-e maddesi gereğince asli dava zamanaşımı süresi sekiz yıl, 67/4. maddesi göz önünde bulundurulduğunda kesintili dava zamanaşımı süresi ise oniki yıldır. Bu itibarla, sanığa atılı eylemin 765 sayılı TCK'nun 342/1. maddesi ile 5237 sayılı TCK'nun 210/2. maddesi delaletiyle 204/1. maddesi kapsamında değerlendirilmesinin gerektiği ve öngörülen cezaların üst sınırına göre her iki kanun açısından da suç tarihi olan 17.04.2002 ile yerel mahkemenin hüküm tarihi olan 01.07.2010 tarihleri arasında dava zamanaşımının gerçekleşmediği anlaşıldığından, yerel mahkeme hükmü ile bu hükmün onanmasına ilişkin Özel Daire kararı isabetsizdir. İtiraz nedeni konusunda varılan bu sonuç karşısında, inceleme günü itibarıyla dava zamanaşımının gerçekleşip gerçekleşmediği konusunun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26.06.2012 gün ve 978-250 sayılı kararı başta olmak üzere birçok kararında açıkça vurgulandığı gibi, yargılama yapılmasına engel olup, davayı düşüren hallerden biri olan dava zamanaşımının yargılama sırasında gerçekleşmesi durumunda, yerel mahkeme ya da Yargıtay, re'sen zamanaşımı kuralını uygulayarak kamu davasının düşmesine karar verecektir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 21.06.2011 gün ve 94-133; 22.11.2011 gün ve 203-238 sayılı kararlarında; Yargıtay ilgili Ceza Dairesince bir mahkûmiyet hükmü onanmakla kesinleşeceğinden, kesinleşme anına kadar işleyen dava zamanaşımının bu aşamada sona ereceği, bu karara karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı üzerine yapılan incelemede, Ceza Genel Kurulunca itirazın kabulü halinde, Özel Daire onama kararı ile Ceza Genel Kurulunun karar tarihi arasında geçen sürenin, dava zamanaşımının hesaplanmasında göz önünde bulundurulmayacağı, ancak itirazın kabulü üzerine dosyanın derdest hale gelmesi nedeniyle yargılamaya devam edildiğinde, Ceza Genel Kurulunca itirazın kabulü tarihinden itibaren geçerli olmak üzere sürenin işlemeye devam edeceği ve dava zamanaşımının buna göre hesaplanması gerektiği belirtilmiştir. İncelemeye konu dosyada ise, Özel Dairece onanmasına karar verilen hüküm, mahkûmiyet hükmü olmayıp düşme hükmü olduğundan, bu hükmünün kesinleşmesinin zamanaşımını kesen, durduran veya sona erdiren bir sebep olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmelidir. Belirtilen nedenlerle, suçun işlendiği 17.04.2002 tarihi itibarıyla sanığın lehine olan 5237 sayılı TCK'nun 66/1-e ve 67/4. maddeleri uyarınca oniki yıllık kesintili dava zamanaşımı süresi, yerel mahkemenin hüküm tarihinde dolmamış ise de, Ceza Genel Kurulunun inceleme tarihinden önce 17.04.2014 tarihinde dolmuş bulunmaktadır. Bu itibarla, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının kabulüne, Özel Daire onama kararının kaldırılmasına, yerel mahkeme hükmünün, suçun nitelendirilmesinde hataya düşülerek dava zamanaşımının gerçekleştiğinden bahisle

- Dairenin onama kararı kesindir.
- Dairece onanmasına karar verilen hüküm *mahkûmiyet* ise dairenin onama kararı ile Genel Kurul kararı arasında geçen süre dava zamanaşımını süresinde hesaba katılmaz.
- Dairece onanmasına karar verilen hüküm *düşme* ise bu hükmün, yani düşme hükmünün kesinleşmesi dava zamanaşımını kesen, durduran veya sona erdiren bir neden olmadığı için dairenin onama kararı ile Genel Kurulun kabul tarihi arasında geçen aralıkta dava zamanaşımını süresinin dolduğu tespit edilirse düşme kararı verilmelidir.

Benzer tespitler Genel Kurulun **2017 tarihli** bir kararına da^{72 73} yansımış, ancak öncekilerden farklı olarak şu tespit yapılmıştır:

Dairece onanmasına karar verilen hüküm *beraat* ise bu hükmün, yani beraat hükmünün kesinleşmesi dava zamanaşımını kesen, durduran veya sona erdiren bir neden olmadığı için dairenin onama kararı ile Genel Kurulun kabul tarihi arasında geçen aralıkta dava zamanaşımını süresinin dolduğu tespit edilirse düşme kararı verilmelidir.

kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi isabetsizliğinden bozulmasına, ancak yukarıda açıklanıp değerlendirilen sanığın fiili için 5237 sayılı TCK'nun 66/1-e ve 67/4. maddelerinde öngörülen dava zamanaşımını süresinin Ceza Genel Kurulunun inceleme tarihinden önce dolduğu anlaşıldığından, 5320 sayılı Kanunun 8. maddesi gereğince karar tarihi itibarıyla uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK'nun 322. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak, sanık hakkındaki kamu davasının 5237 sayılı TCK'nun 66/1-e, 67/4 ve 5271 sayılı CMK'nun 223/8. maddeleri uyarınca düşmesine karar verilmelidir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 20.12.2016 tarih ve 2016/2107 Esas, 2014/11-196 Karar sayılı kararı. Bkz.: UYAP Karar Bilgi Bankası.

⁷² Karara konu olan ilk derece mahkemesinin 14.12.2011 tarihli kararında dava zamanaşımını süresinin dolması nedeniyle sanıklar hakkında *beraat* kararı verilmiş ve bu karar Dairece 21.11.2012 tarihinde onanmıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının, beraat yerine mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği gerekçesiyle 05.01.2013 tarihinde itirazda bulunması üzerine Dairece dosya yeniden ele alınarak 30.01.2013 tarihinde ret kararı verilerek dosya Genel Kurulun gündemine gelmiştir. Genel Kurulca itirazın kabulüne karar verilmiş ancak dava zamanaşımını süresinin, Dairenin 21.11.2012 tarihli onama kararı ile Genel Kurulunun 28.03.2017 tarihli kararının verildiği tarih aralığında bir sanık için 30.05.2016, diğer sanık için ise 28.02.2016 tarihinde dolmuş olduğu tespit edilerek Genel Kurulca düşme kararı verilmiştir.

⁷³ “...İncelemeye konu dosyada ise, Özel Dairece onanmasına karar verilen hüküm, mahkûmiyet hükmü olmayıp beraat hükmü olduğundan, bu hükmün kesinleşmesinin zamanaşımını kesen, durduran veya sona erdiren bir sebep olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmelidir... Bu itibarla, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının değişik gerekçe ile kabulüne, Özel Daire onama kararının kaldırılmasına, yerel mahkeme hükmünün, sanıklar... hakkında resmi belgede sahtecilik suçundan eksik araştırma ve yetersiz gerekçe ile hüküm kurulması isabetsizliğinden bozulmasına, ancak, atılı suç için 5237 sayılı TCK'nun 66/1-e maddesinde öngörülen dava zamanaşımını süresinin Ceza Genel Kurulunun inceleme tarihinden önce dolduğu anlaşıldığından, ...düşmesine karar verilmelidir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 28.03.2017 tarih ve 2013/15-192 Esas, 2017/204 Karar sayılı kararı. Bkz.: UYAP Karar Bilgi Bankası.

Değerlendirme:

Genel Kurul uygulamasını toplu olarak bir değerlendirmeye tabi tutmakta yarar bulunmaktadır. Öncelikle Yargıtay da bizim gibi, kural olarak onama niteliğindeki daire kararlarının verilmekle kesinleştiğini kabul etmektedir. Bununla birlikte, failin lehine veya aleyhine olması arasında bir ayırım yapılmaksızın itirazın kabulü ve daire kararının Genel Kurulca bozulmasına karar verilmesi halinde ise bu kabul çelişen bir yorumla, daire kararı ile Genel Kurulca yapılan inceleme tarihleri arasında dava zamanaşımı süresinin işlemeye devam ettiği yorumu yapılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, gerek Genel Kurulca ve gerekse dosyanın bozularak mahalline gönderilmesi halinde ilk derece mahkemesince, bu aralıkta geçen sürenin dava zamanaşımı süresine dâhil edilerek, şayet dava zamanaşımı süresi dolmuş ise düşme kararı verilebileceği ifade edilmektedir.

Kanaatimizce bu yorum gerek kendi içinde çelişkiler barındırması ve gerekse olağanüstü kanun yollarına ilişkin olarak CMK'da öngörülen sistemle uyumlu olmaması nedeniyle sorunludur. Zira onama niteliğindeki daire kararı şayet verilmekle kesin bir hüküm niteliğinde ise yargılama sonlanmış olduğundan, fiil tarihinde başlayan veya kesme nedenlerinin ortadan kalkması ile yeniden başlayan dava zamanaşımı süresinin de artık işlemeye devam etmeyeceğinin kabulü gerekmektedir. Çünkü olağan muhakeme sürecinin kesin bir hükümle son bulmasıyla birlikte, muhakeme ile dava zamanaşımı arasındaki ilişki de son bulmaktadır. Buna karşın Genel Kurul, söz konusu sürenin itirazın reddi halinde işlemeye devam etmeyeceğini ancak itirazın kabulü halinde ise işlemeye devam edeceğini kabul ederek, hukuki veya mantıki bir temele dayanmayan bir yorumla sorunu çözmeye çalışmaktadır. Bu kabul, failin lehine yapılacak olan itirazda süre aranmadığı ve itiraz başvurusu ile Genel Kurul kararı arasında çoğunlukla birkaç yıl geçmesi nedeniyle başvuruların çoğunluğunda Genel Kurulca düşme kararı verilmesi sonucunu doğurabilir.

Öte yandan, yukarıda aktardığımız 2016 ve 2017 tarihli kararlarında Genel Kurul biraz daha ileri giderek, dairece onanmasına karar verilen hükmün niteliği bakımından bir ayrıma gitmiştir. Buna göre onanmasına karar verilen hüküm *mahkûmiyet* ise dairenin onama kararı ile Genel Kurul kararı arasında geçen süre dava zamanaşımı süresinde hesaba katılmayacak ancak hüküm *beraat* ya da *düşme* ise hesaba katılacak, yani dava zamanaşımı süresi dairenin onama kararı ile son bulmaksızın, durmaksızın veya kesilmeksizin işlemeye devam edecektir. Genel Kurul, bu kabulünün gerekçesini ise beraat veya düşme hükmünün kesinleşmesinin dava zamanaşımını kesen, durduran veya sona erdiren bir neden olmamasına dayandırmaktadır.

Kanaatimizce bu değerlendirmenin de hukuki veya mantıki bir temeli bulunmamaktadır. Zira dava zamanaşımının, dairece onanmasına karar verilen hükmün niteliğiyle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Çünkü dairenin kesin nitelikli onama kararıyla birlikte yalnızca fiile

ilişkin olağan ceza muhakemesi süreci değil aynı zamanda dava zamanaşımı süreci de son bulmaktadır. Dolayısıyla Genel Kurulun ulaştığı bu çözüm yolunun da isabetli olmadığı düşünmekteyiz.

Kanaatimizce Yargıtay, tartışamaya çalıştığımız sorunla ilgili olarak açık ve net bir kanun hükmü bulunmaması nedeniyle, önüne gelen sorunu çözmek adına birbiriyle çelişen kabullerden hareketle ve daha ziyade fail lehine bir uygulama yapmaya mecbur bırakılmış görünmektedir. Bu nedenle kanun koyucunun, uygulamayı bu tereddütlü halin sorumluluğunu yüklenmek zorunda bırakmayacak netlikte bir düzenlemeyle sorunu çözmesi acil ve gerekli bir ihtiyaç olarak ortada durmaktadır.

2. Kanun Yararına Bozma Bakımından

Konuyla ilgili olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulunun gündemine gelen çok az sayıda karar bulunmaktadır. Bununla birlikte **2020 tarihli** bir kararda⁷⁴ konu ayrıntılı olarak ele alınıp şu tespitlerde bulunulmuştur:

⁷⁴ “...Anılan hükümler ve gerekçelerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda 765 sayılı TCK’da muhakemenin iadesine karar verilmesinin dava zamanaşımına tesir edeceğine ilişkin bir hüküm mevcut değildir. Nitekim Ceza Genel Kurulunun 12.01.1942 tarihli ve 16-16 sayılı kararında; kesinleşen hükümlerin muhakemenin iadesi yoluyla yeniden incelenmesinde dava zamanaşımının mevzu bahis olamayacağına hükmedilmiştir. Buna göre, 765 sayılı TCK ve 1412 sayılı CMUK’nın yürürlükte olduğu dönemde yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi durumunda, yeniden yargılama konu edilen davada zamanaşımı söz konusu olmayacaktır. Ancak, yeniden yargılama sonucu suç vasfından değişme olmuş, değişen suç vasfına göre yeniden belirlenen zamanaşımı önceki yargılamada gerçekleşmiş ise yeniden yapılan yargılama sonucunda 765 sayılı TCK’nın 109. maddesi uyarınca sanık hakkında açılan kamu davasının da zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekmektedir. 5237 sayılı TCK açısından konu incelendiğinde ise Kanun’un 66/5. maddesi uyarınca aynı fiilden dolayı tekrar yargılanmayı gerektiren hâllerde zamanaşımının söz konusu olacağı, ancak zamanaşımının yeniden yargılama yapılması talebinin kabulünden itibaren yeni baştan işlemeye başlayacağı hükme bağlanmış ve yeniden yapılacak bu yargılamada zamanaşımının mümkün olduğu açıkça ortaya konulmuştur. Tüm bu anlatılanlarla birlikte anılan Kanun hükümlerinde yer alan ‘tekrar muhakeme’ veya ‘tekrar yargılama’ ibarelerinin Kanun metinlerinde hangi anlamlarda kullanıldığının değerlendirilmesine gelince, bu ibareleri teknik anlamda yargılamanın yenilenmesi olarak anlamak gereklidir (...). Özellikle 765 sayılı TCK’nın 109. maddesinin karşılığı olarak 5237 sayılı TCK’da yer alan 66. maddesinin 5. fıkrasında ve aynı hükmün gerekçesinde zamanaşımı süresinin yeni baştan başlayacağı tarihin, yeniden yapılacak yargılama talebinin mahkemece kabul edildiği tarih olarak belirtilmesi ve doktrinde ‘olağanüstü temyiz’ olarak adlandırılan kanun yararına bozma yasa yolunda mahkeme tarafından yapılacak bir kabul müessesesinin öngörülmemesinin yanı sıra temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen bir hükmün, Yargıtayın ilgili dairesince yine temyiz incelemesine benzer şekilde incelenerek kanun yararına bozulmasına karar verilmesi ile ‘talebin mahkemece kabulü’ kavramının örtüşmemesi ve kanun yararına bozulan hüküm sonrasında yerel mahkemelerce yapılan yargılamanın yeniden başlayan bir yargılama olmayıp önceki yargılamanın devamı niteliğinde olması nedenleriyle ‘tekrar muhakeme’ veya ‘tekrar yargılama’ ibareleri ile kastedilenin

yargılamanın yenilenmesi kurumu olduğu, bahsi geçen hükümlerin, kanun yararına bozma kararı sonrasında devam edilen yargılamalar yönünden uygulama yerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan uyuşmazlık konusunun açıklığa kavuşturulabilmesi bakımından hükümlerin temyiz edilmeksizin kesinleşme biçimi ile bu şekilde kesinleşen hükümlerin Yargıtayın ilgili dairesince kanun yararına bozulması hâlinde dava zamanaşımı sürelerinin işleyip işleyemeyeceğinin değerlendirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır. 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun karar tarihi itibarıyla uygulanması gereken 310. maddesinde, genel kural olarak tarafların temyiz isteğinde bulunabilecekleri süre, hükmün tefhiminden, tefhim edilmemiş ise tebliğinden başlamak üzere bir hafta olarak belirlenmiştir. Temyiz süresi, anılan maddenin üçüncü fıkrasındaki farklı durum hariç olmak üzere, hükmün açıklanması sırasında hazır bulunanlar bakımından bu tarihte, yokluklarında hüküm verilenler yönünden ise gerekçeli kararın tebliği tarihinde başlayacaktır. Öngörülen süre içerisinde taraflarca temyiz edilmeyen hüküm, kanun yoluna başvurma için öngörülen sürenin sonunda kesinleşir. Bu durum, 'davasız yargılama olmaz' ilkesinin bir sonucudur. Bu bağlamda, taraflara usulüne uygun şekilde tefhim veya tebliğ edilen hüküm, temyiz edilmemesi hâlinde kesinleşmekte ve kesinleşme anına kadar işleyen dava zamanaşımı, bu aşamada sona ermektedir. Ancak diğer olağanüstü yasa yollarında olduğu gibi kanun yararına bozmada da dava zamanaşımına ilişkin hükümler ancak yasanın açıkça izin verdiği hâllerde uygulanabileceğinden, kanun yararına bozma talebi üzerine yapılan incelemede, Yargıtay ilgili dairesince yerel mahkeme hükmünün kanun yararına bozulmasına karar verildiği durumda, yerel mahkeme hükmünün temyiz edilmeksizin kesinleştiği tarih ile Yargıtay ilgili dairesinin karar tarihi arasında geçen sürenin dava zamanaşımının hesaplanmasında göz önünde bulundurulmaması gerektiğinin kabulü zorunludur. Ancak yerel mahkeme hükmünün kanun yararına bozulması üzerine dosyanın derdest hâle gelmesi nedeniyle yargılamaya devam edildiğinde Yargıtay ilgili dairesinin kanun yararına bozma kararı tarihinden itibaren geçerli olmak üzere süre işlemeye devam edeceğinden dava zamanaşımı buna göre hesaplanmalıdır. Aksine, yerel mahkeme hükmünün temyiz edilmeksizin kesinleştiği tarih ile Yargıtay ilgili dairesinin kanun yararına bozma kararı tarihi arasında geçen sürenin zamanaşımının hesaplanmasında göz önünde bulundurulması gerektiğinin kabulü hâlinde, kanun yararına bozma yasa yolunda süre aranmadığından, bir kanuna aykırılıktan dolayı somut olayda da olduğu gibi hükmün temyiz edilmeksizin kesinleşmesinden çok uzun bir süre sonra kanun yararına bozma yasa yoluna başvurulması neticesinde talebin kabulü ile yerel mahkeme hükmünün bozulması ve inceleme tarihi itibarıyla dava zamanaşımının dolduğundan bahisle kamu davasının düşürülmesi hak ve adalet ilkelerine aykırılık oluşturacak, yargı organlarına olan güveni zedeleyecek ve ileride telafisi mümkün olmayacak sonuçların doğmasına neden olacaktır... Bu açıklamalar ışığında uyuşmazlık konusu değerlendirildiğinde; 765 sayılı TCK'nın 109. maddesinin karşılığı olarak 5237 sayılı TCK'da yer alan 66. maddesinin 5. fıkrasında ve aynı hükmün gerekçesinde zamanaşımı süresinin yeni baştan başlayacağı tarihin, yeniden yapılacak yargılama talebinin mahkemece kabul edildiği tarih olarak belirtilmesi ve doktrinde 'olağanüstü temyiz' olarak adlandırılan kanun yararına bozma yasa yolunda mahkeme tarafından yapılacak bir kabul müessesesinin öngörülmemesinin yanı sıra temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen bir hükmün, Yargıtay ilgili dairesince yine temyiz incelemesine benzer şekilde incelenerek kanun yararına bozulmasına karar verilmesi ile 'talebin mahkemece kabulü' kavramının örtüşmemesi ve kanun yararına bozulan hüküm sonrasında yerel mahkemelerce yapılan yargılamanın yeniden yapılan bir yargılama olmayıp önceki yargılamanın devamı niteliğinde olması nedenleriyle 'tekrar muhakeme' veya 'tekrar yargılama' ibareleri ile kastedilenin yargılamanın yenilenmesi kurumu olduğu, bahsi geçen Kanun maddelerinin kanun yararına bozulmasına karar verilen hükümler yönünden uygulama yerinin bulunmadığı kabul edilmelidir.”

- TCK'nın 66/5. maddesi hükmü kanun yararına bozma halinde uygulanamaz.

- Yargıtay ceza dairesince ilk derece mahkemesi kararının kanun yararına bozulması halinde, yerel mahkeme hükmünün temyiz edilmeksizin kesinleştiği tarih ile Yargıtay ceza dairesinin bozma kararı arasında geçen süre dava zamanaşımı süresinden sayılmaz.

- Kanun yararına bozma üzerine dosyanın derdest hâle gelmesi nedeniyle yargılamaya devam edildiğinde, bozma kararı tarihinden itibaren geçerli olmak üzere süre işlemeye devam edeceğinden dava zamanaşımı buna göre hesaplanmalıdır. Yani bu durumda ilk derece mahkemesi kararının kesinleşme tarihiyle ceza dairesinin bozma kararı arasında dava zamanaşımı bir anlamda *durmaktadır*.

Görüldüğü üzere Genel Kurul, kanun yararına bozma üzerine ilk derece mahkemesince yürütülen muhakeme sürecinin yeniden ya da tekrar yargılama niteliğinde olmadığı ve dolayısıyla TCK'nın 66/5. maddesi hükmünün uygulanamayacağı görüşündedir.

Kanaatimizce kararda, kendi içinde çelişen ve TCK ile CMK'da öngörülen sistematikte uyumlu olmayan bir yorumla, kesin nitelikte yahut istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşen bir kararlar son bulan olağan muhakeme sürecinin, dava zamanaşımı süresi bakımından kanun yararına bozma ile birlikte bir anlamda “yeniden dirilmek” suretiyle devam ettiği kabul edilmektedir. Ayrıca zamanaşımının durmasına ilişkin olarak TCK'da öngörülmeyen bir durma hali yaratılarak, maddi ceza hukuku kurallarının kıyas yoluyla uygulanmaması ilkesi örtülü olarak ihlal edilmiş olmaktadır.

3. Yargılamanın Yenilenmesi Bakımından

Konuyla ilgili olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulunun **2014 tarihli** bir kararında⁷⁵ konu ayrıntılı olarak ele alınıp şu tespitlerde bulunulmuştur:

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21.01.2020 tarih ve 2017/15-618 Esas, 2020/16 Karar sayılı kararı. Bkz.: UYAP Karar Bilgi Bankası.

⁷⁵ “...765 sayılı TCK'nda muhakemenin iadesine karar verilmesinin dava zamanaşımına tesir edeceğine ilişkin bir hüküm mevcut değildir. Nitekim Ceza Genel Kurulunun 28.01.1942 gün ve 16-16 sayılı kararında; kesinleşen hükümlerin muhakemenin iadesi yoluyla yeniden incelenmesinde dava zamanaşımının mevzu bahis olamayacağına hükmedilmiştir. Yine Ceza Genel Kurulunun 29.05.1954 gün ve 84 sayılı kararında; ‘Muhakemenin yenilenmesine karar verilmekle asli dava avdet etmiş olmayacağından zamanaşımı mevzu bahis olamazsa da, eski hüküm 1412 sayılı CMUK'nun 341. maddesine göre iptal olunur, yeniden hüküm kurulması gerekirse zamanaşımı nazara alınabilir. Şayet, eski hüküm iptal edilmez de tasdik olunursa zamanaşımından bahisle hüküm bozulamaz’ sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, 765 sayılı TCK'nun 109. maddesinde muhakemenin iadesi sonucu failin suçunun daha hafif cezayı gerektiren başka bir suç olduğunun belirlenmesi durumunda, bu suçun kanunda belirlenen zamanaşımının ilk yargılama süresi içinde gerçekleşmiş bulunduğu belirlenmesi

durumunda fail hakkındaki davanın düşmesine karar verileceği hükme bağlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, muhakemenin iadesi sonucu değişen suç vasfının önceki muhakeme sırasında doğru tespit edilmesi durumunda davanın zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verilecek idiyse, muhakemenin iadesi sonucunda da davanın zamanaşımı nedeniyle düşmesine kararı verilecektir. Buna göre, 765 sayılı TCK ve 1412 sayılı CMUK'nun yürürlükte olduğu dönemde muhakemenin iadesine karar verilmesi durumunda, muhakemenin iadesine konu edilen davada zamanaşımı söz konusu olmayacaktır. Ancak, muhakemenin iadesi sonucu suç vasfından değişme olmuş, değişen suç vasfına göre yeniden belirlenen zamanaşımı önceki yargılamada gerçekleşmiş ise, muhakemenin iadesi yargılaması sonucunda 765 sayılı TCK'nun 109. maddesi uyarınca sanık hakkında açılan kamu davasının da zamanaşımı nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekmektedir. 5237 sayılı TCK açısından konu incelendiğinde ise, kanunun 66/5. maddesi uyarınca aynı fiilden dolayı tekrar yargılanmayı gerektiren hallerde zamanaşımının söz konusu olacağı, ancak zamanaşımının yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulünden itibaren yeni baştan işlemeye başlayacağı hükme bağlanmış ve yargılamanın yenilenmesinde zamanaşımının mümkün olduğu açıkça ortaya konulmuştur. Görüldüğü gibi, yargılamanın yenilenmesinde eski hükmün iptal edilip failin daha az bir ceza ile cezalandırılmasına karar verilmesi hali dışında 765 sayılı TCK'na göre dava zamanaşımı söz konusu olmazken, sonradan yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun 66/5. maddesinde ki açık düzenleme karşısında yargılamanın yenilenmesinde dava zamanaşımı söz konusu olacaktır. Bu nedenle, inceleme konusu dosyada hükümlü lehine olduğunda tereddüt bulunmayan 5237 sayılı TCK uyarınca zamanaşımının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sonuca ulaşıldıktan sonra zamanaşımı bakımından daha kısa süreler öngören 765 sayılı TCK'nun 102 ve 104. maddelerinin esas alınması gerektiği ileri sürülebilir ise de; 765 sayılı TCK'nda yargılamanın yenilenmesi muhakemesinde dava zamanaşımının öngörülmemesi, bu nedenle 5237 sayılı TCK'nun lehe olduğunun kabul edilmesi karşısında, zamanaşımının da 5237 sayılı TCK'nun 66 ve 67. maddelerinde belirlenen esaslara göre hesaplanması gerekmektedir. Aksi yöndeki kabul, lehe kanun uygulamasında karma uygulama sonucunu doğuracak olup, usul ve kanuna aykırılık oluşturacaktır... Bu bilgiler ışığında ön sorun değerlendirildiğinde; Yargılamanın yenilenmesine konu olan somut olayda, suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı TCK hükümlerine göre yargılamanın yenilenmesi aşamasında eski hükmün iptal edilip failin daha az ceza ile cezalandırılmasına karar verilmesi hali dışında dava zamanaşımı söz konusu olmadığı, buna karşılık sonradan yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun 66/5. maddesi uyarınca dava zamanaşımının yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edildiği tarihten itibaren yeni baştan işlemeye başlayacağı sabittir. Hükümlünün sabit olan suçuna ilişkin olarak 6831 sayılı Kanunun 93/2. maddesinde belirlenen cezanın miktarına göre asli dava zamanaşımı 5237 sayılı TCK'nun 66/1-e maddesi uyarınca 8 yıl, kesintili dava zamanaşımı ise aynı kanunun 67/4. maddesi uyarınca 12 yıldır. Zamanaşımını kesme nedenlerini incelediğimizde ise, TCK'nun 67. maddesinin 2. fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde sayılan kesme nedenlerinin yargılamanın yenilenmesine konu olabilecek bir ceza davasında gerçekleşmesi mümkün değildir. Ancak anılan fıkranın (d) bendinde belirtilen kesme nedeni yargılamanın yenilenmesinde söz konusu olabilecektir. Bu kapsamda, yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edildikten sonra yapılan duruşma sonucunda CMK'nun 323/1. maddesine göre önceki mahkûmiyet hükmünün onaylanmasına karar verilmesi durumunda sonuçları itibarıyla mahkûmiyete hükmedilmiş olduğundan bu kararın TCK'nun 67/2-d maddesinde belirtilen zamanaşımının kesme nedenleri arasında sayılan 'mahkûmiyet kararı verilmesi' olarak kabulünde zorunluluk bulunmaktadır. Buna göre, yerel mahkemece muhakemenin iadesi talebinin kabul edildiği 19.11.2004 tarihinden, önceki hükmün onanmasına karar verildiği 16.07.2008 tarihine kadar 8 yıllık asli dava zamanaşımının, Genel Kurul inceleme tarihi itibarıyla da 12 yıllık uzatmalı dava zamanaşımının gerçekleşmediği

- TCK'nın 66/5. maddesi hükmü açık olarak yargılamanın yenilenmesi kurumuna münhasır bir hükümdür.
- 765 sayılı TCK'da bu hususla ilgili bir hüküm bulunmaması nedeniyle yargılamanın lehe yenilenmesi söz konusu olduğunda TCK'nın 66/5. maddesi hükmü failin daha lehine bir düzenlemedir.
- Dava zamanaşımı, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edildiği tarihten itibaren yeni baştan işlemeye başlar.

Görüldüğü üzere Genel Kurul, TCK'nın 66/5. maddesi hükmünü yargılamanın yenilenmesi kurumuna özel bir düzenleme olarak değerlendirerek uygulanması gerektiği kanaatindedir. *Bize göre* de bu yorum ve değerlendirme, yukarıda da belirtildiği üzere isabetlidir.

Sonuç

Dava ve ceza zamanaşımı kurallarıyla devlet, belirli bir zamanın geçmesiyle birlikte cezalandırmaya ilişkin hak ve yetkisinden kendi iradesiyle feragat etmektedir. Zamanaşımı kuralları esasen devletin kendisini, azami olarak belirlenen bir süre içerisinde soruşturma ve kovuşturma ile yaptırımların infazı işlemlerinin yapılması hususunda sınırlamasının yanında, söz konusu işlemlerin bu süreler geçmeden yapılacağına ilişkin olarak da bir taahhüt mahiyetindedir.

Olağan kanun yolları, ceza muhakemesinin olağan bir parçası olduğu için dava zamanaşımı uygulaması bakımından herhangi bir sorun ortaya çıkmamaktadır. Ancak olağan ceza muhakemesi evrelerinin kesin bir hükümle tamamlanması, son bulması sonrasında gündeme gelen olağanüstü kanun yolları bakımından ise dava zamanaşımına ilişkin genel kurallar yetersiz kalmaktadır. Zira dava zamanaşımına ilişkin süre kesin bir hükümle sonuçlanan yargılama ile birlikte son bulmaktadır. Kesin hükme kadar, dava zamanaşımı olarak öngörülen asgari veya azami süre tamamlanmamış olsa dahi artık bu sürelerin bir önemi, hukuken bir değeri kalmamaktadır. Dolayısıyla *kanunda açık bir hükmün bulunmaması halinde* bu andan itibaren dava zamanaşımı süresinin, bir kesme nedeni gerçekleşmiş gibi yeniden başlatılması yahut bir durma nedeni gerçekleşmiş gibi kaldığı yerden devam ettirilmesi, gerek dava zamanaşımının ve gerekse kanun yollarının temel mantığına uygun bir yorum ve uygulama değildir.

Bir maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul ettiğimiz dava zamanaşımı kurallarının uygulama alanı kıyas yoluyla genişletilip, daraltılamaz. Buna karşın TCK'da, olağanüstü kanun yollarına ilişkin süreçlerde dava zamanaşımı kurallarının nasıl uygulanacağına ilişkin yeterli açıklıkta bir düzenleme bulunmadığı için uygulamada somut

anlaşılmaktadır." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 11.03.2014 tarih ve 2012/3-909 Esas, 2014/121 Karar sayılı kararı. Bkz.: UYAP Karar Bilgi Bankası.

sorunun bir şekilde çözümlenmesine yönelik olarak getirilen yorumlar kıyas yasağının örtülü olarak ihlal edilmesi mahiyetinde görünmektedir.

TCK'nın 66/5. maddesi ile esasen 765 sayılı TCK döneminde de var olan söz konusu sorunun çözülmesi için bir düzenleme yapılmıştır. Buna karşın, maddenin terminolojisi ve formülasyonu ile gerekçede kullanılan ifadelerden, kanun koyucunun muradının tam olarak ne olduğunu anlamak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle madde, yalnızca doktrinde değil uygulamada da çok farklı değerlendirmelere konu olmaktadır.

Biz söz konusu maddeyi, sorunun çözümü bakımından; olağanüstü kanun yolu muhakemesi sonucunda uyuşmazlığın ilk derece mahkemesi/hâkimliğince yeniden ele alınmasını gerektiren bütün hallerde uygulanma kabiliyeti olması gereken bir hüküm olarak yorumlamaktayız. Bu yoruma göre; olağanüstü kanun yolu denetiminde geçen sürede dava zamanaşımı süresinin, denetim sonucunda her ne karar verilirse verilsin, işlenmesi mümkün değildir. Zira bu süreç olağanüstü bir muhakeme sürecidir ve bu sürecin dava zamanaşımı ile bir ilişkisi bulunmamaktadır. İnceleme sonucunda, başvurunun kabulü ve uyuşmazlığın yeniden ele alınması için dosyanın ilk dereceye gönderilmesine karar verilmesi halinde ise bu kararlar birlikte dava zamanaşımı süresi yeni baştan, sıfırdan işlemeye başlamalı ve bu yeni süreç bakımından dava zamanaşımına ilişkin durma, kesme ve son bulma kurallarının geçerli olduğu kabul edilmelidir.

Konuyla ilgili olarak ele aldığımız Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarından da anlaşılacağı üzere Yargıtay neredeyse seksen yıldır, kendi içerisinde çelişkiler barındıran yorumlarla, incelemeye konu somut uyuşmazlıkları mümkün olduğu kadar hakkaniyeti gözetmek suretiyle çözmeye çalışmaktadır. Esasen bu durum, kanun koyucuya görevini ve sorumluluğunu hatırlatan bir mesaj olarak yorumlanmalı ve kanunda, tereddüde mahal vermeyecek bir düzenleme ile sorun çözümlenmelidir.

Kanun koyucu bu hususta yapacağı düzenleme ile elbette öngöreceği çözüm yolunu seçmekte mutlak bir özgürlüğe sahiptir. Ancak yapılacak düzenlemenin sorunu kesin bir şekilde çözmesinin yanında TCK ve CMK'nın mevcut sistematığıyla de uyum içinde olması gerekmektedir.

Bu itibarla, yapılacak yeni bir düzenleme ile Yargıtay Ceza Genel Kurulunun yorumu doğrultusunda ya da TCK'nın 66/5. maddesine ilişkin olarak ortaya koyduğumuz yorum biçimi esas alınmak suretiyle mesele çözüme kavuşturulabilir.

Yargıtay'ın yorumu esas alındığı takdirde, ilgili olağanüstü kanun yolu denetiminde geçen süre dava zamanaşımı süresini durduran bir neden olarak TCK'nın 67. maddesi kapsamında düzenlenerek, olağanüstü kanun yoluna başvuru tarihi ile Başsavcının itirazı bakımından Genel Kurulun bozma kararı, kanun yararına bozma

bakımından ilgili ceza dairesinin bozma kararı, yargılamanın yenilenmesi bakımından ise ilgili mahkemenin yenileme kararı arasında geçen sürenin dava zamanaşımı süresine dâhil olmaması sağlanmalıdır. Böylece kesin hükmün otoritesinin ortadan kaldırılmasını gerektiren durumun belirlenmesi için geçen sürede, başvurunun sanığın lehine ya da aleyhine olması arasında bir fark yaratılmaksızın uygulama yapılması sağlanabilecek, olağanüstü kanun yolu denetimini yapan merci tarafından dava zamanaşımına ilişkin bir değerlendirme yapılmaksızın uyuşmazlık esas merciine iletilmiş olacaktır.

Öte yandan TCK'nın 66/5. maddesine ilişkin yukarıda ortaya koyduğumuz yorumun esas alınması halinde ise maddenin aşağıdaki şekilde yeniden formüle edilmesi isabetli olabilir.

“Kesinleşmiş bir hükümle ilgili olarak olağanüstü kanun yoluna başvurulduğu takdirde, olağanüstü kanun yolu denetiminde geçen süre dava zamanaşımı ile ilişkilendirilmez. Olağanüstü kanun yoluna başvurunun kabulü ile birlikte uyuşmazlığın yeniden ele alınması için dosyanın mahalline gönderilmesine karar verildiği takdirde, bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar. Ancak kesin hükme kadar işleyen dava zamanaşımı süresi ile uyuşmazlığın yeniden ele alınması üzerine verilen yeni hükmün kesinleştiği tarih arasında geçen sürenin toplamı 66. maddenin dördüncü fıkrasındaki süreden fazla olamaz.”

KAYNAKÇA

Akbulut, Berrin, “Dava Zamaşıımı Sürelerinin Başlaması”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Doğan Soyaslan Armağanı, C. VIII, S. 2013/2, s. 149-194.

Akkaya, Çetin, *Öğreti ve Yargısal Uygulamalar Işığında Kanun Yararına Bozma ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi*, Kartal Yayıncılık, Ankara 2007.

Alacakptan, Ugur, “Temyiz Mahkemesi Başsavcılığının Yaptığı İtiraz Hükümün Kesinleşmesine Mani Olur mu?”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 1-4, Y. 1967, s. 287-291.

Alşahin, Mehmet Emin, *Ceza Hukukunda Zamaşıımı*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 2010.

Arslan, Çetin, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı İtirazı (CMK Md. 308)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Y. 2, S. 5, Aralık 2007, s. 105-161.

Artuk, M. Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A. Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2011.

Beccaria, Cesare, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, Tercüme: Sami Selçuk, İmge Kitabevi, İstanbul 2004.

Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 19. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2020.

Centel, Nur/Zafer, Hamide/Çakmut, Özlem, *Türk Ceza Hukuku'na Giriş*, Beta Basım Yayın, İstanbul 2020.

Demirbaş, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Donay, Süheyl, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, 1. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2007.

Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. III, Beta Basım Yayın, İstanbul 1997.

Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 1997.

Ersoy, Uğur, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuki Çare ve Kanun Yolu Kavramları Bağlamında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın İtiraz Yetkisi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 29, Y. 2015, s. 67-124.

Gökçen, Ahmet/Balcı, Murat/Alşahin, Mehmet Emin/Çakır, Kerim, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 2020.

Hafizoğulları, Zeki, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi”, <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/ogrenci/dava/cezanim%20dus.doc>, Erişim Tarihi: 15.01.2017.

Hafizoğulları, Zeki/Özen, Muharrem, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, US.A Yayınları, Ankara 2019.

Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 24. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

İçel, Kayıhan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2021.

İçel, Kayıhan/Akıncı, Füsun Sokullu/Özgenç, İzzet/Sözüer, Adem/Mahmutoğlu, Fatih S./Ünver, Yener, *Yaptırım Teorisi*, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul 2000.

Karakehya, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016.

Kayanççek, Murat, “Aynı Fiilden Dolayı Yeniden Yargılama Yapılan Hallerde Dava Zamanaşımı Süresinin Tespiti”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 5/2014, S. 18, s. 443-480.

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Kunter, Nurullah, “Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi”, *Adalet Dergisi*, S. 6, Y. 1946, s. 547-567.

Kunter, Nurullah, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul 1951.

Kunter, Nurullah, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Sermet Matbaası, 5. Bası, İstanbul 1955.

Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, C. II, Beta Basım Yayın, İstanbul 2003.

Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Bası, Beta Basım Yayın, İstanbul 2008.

Kuyucu, Aydın, *Ceza Yargılaması Hukukunda Kanun Yararına Bozma*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.

Meran, Necati, “Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 10, S. 112, Aralık 2015, s. 65-72.

Meriç, Emre Oğuz, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, Y. 2019, s. 1097-1140.

Önder, Ayhan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, C. II, Beta Basım Yayın, İstanbul 1989.

Özar, Süleyman, *Türk Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2020.

Özbek Veli Özer/Bacaksız Pınar/Doğan Koray, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Özbek Veli Özer/Bacaksız Pınar/Doğan Koray *Ceza Muhakemesi Hukuku* 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Özen, Mustafa, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.

Özen, Mustafa, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Hukuku Genel Hükümler*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 20. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Gezer, Özge Sırma/Saygılar Kırıt, Yasemin F./Özaydın, Özdem/Akcan, Esra Alan/Tütüncü, Efsar Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017.

Savaş, Vural/Mollamahmutoglu, Sadık, *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yorumu*, C. 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1995.

Soyaslan, Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020.

Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2010.

Şahin, Cumhur, “Kanun Yoluna Başvurma Hakkı Bağlamında Temyiz Edilebilen ve Edilemeyen Kararlar (Ceza Muhakemesinde Kesinlik Sorunu)”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, Aralık 2013, s. 107-120.

Şahin, Cumhur/Göktürk, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.

Talas, Serdar, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Başsavcılığın İtirazı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. LXX, S. 1, Y. 2012, s. 153-176.

Tan, Mehmet, *TCK Genel Hükümler C. II*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

Taner, Fahri Gökçen, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2007.

Taşdemir, Kubilay, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Cantekin Matbaası, Ankara 2011.

Tongür, Ali Rıza/Çetintürk, Ekrem, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

Toroslu, Nevzat/Feyzioglu, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınları, 19. Baskı, Ankara 2019.

Toroslu, Nevzat/Toroslu, Haluk, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınları, Ankara 2019.

Tosun, Öztekin, “Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanunyollarının Çeşitleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. XXXV, S. 1-4, Y. 1970, s. 8-48.

Turan, Hüseyin, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazının Silahların Eşitliği İlkesi Kapsamında İncelenmesi”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 185-186, Ocak-Şubat 2020, s. 21-46.

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 17. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

Yaşar, Osman, *Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu*, C. III, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.

Yaşar, Osman/Gökcan, Hasan Tahsin/Artuç, Mustafa, *Yorumlu, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, C. II, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

Yıldırım, Akif, “Bireysel Başvuru Öncesinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına İtiraz Kanun Yolunu İşletmesi İsteminde Bulunulması, Tüketilmesi Gereken Bir Yol mudur?”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 9, S. 97, Eylül 2014, s. 95-97.

Yılmaz, Sacit, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının İtirazı (CMK md. 308)”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. I, S. 41, Y. 2020, s. 113-150.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.